

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**AHLAKİ OLGUNLUĞUN YORDANMASINDA KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN VE
BAZI DEĞİŞKENLERİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BURCU TUĞÇE BİLGİN

GAZİANTEP-2017

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**AHLAKİ OLGUNLUĞUN YORDANMASINDA KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN VE
BAZI DEĞİŞKENLERİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BURCU TUĞÇE BİLGİN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. BENGİ SEMERCİ

GAZİANTEP-2017

ÖNSÖZ

Kişilik özellikleri ve gelişimi ahlaki olgunluğun gelişiminin önemli parçalarından biridir ve kişilik, çocukların ve yetişkinlerin davranışlarının belirleyicisi olduğundan; kişilik özellikleri bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerini belirlemede önemli bir faktördür. Bireylerin kişilik özelliklerine göre ahlaki olgunluk düzeylerinde farklılık gösterebileceğinin düşünülmesi, bu araştırmanın incelenmesinde temel dayanak oluşturmaktadır. Literatüre bakıldığında, ahlaki olgunluk ile ilgili olarak, ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri üzerine yapılmış çalışmalara rastlanılmıştır. Ancak, kişilik gelişiminin tamamlanması ergenlik dönemine rastlamaktadır. Fakat, ergenlik döneminden sonra ahlaki olgunluk ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluklarının kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi ve gençlerin gelişimlerini etkileyen aileye-çevreye ilişkin değişkenlerin etkilerinin değerlendirilmesi, genç erişkinlik döneminde ele alınması gereken temel konuları belirlemek açısından önemlidir. Aynı zamanda bu dönemlerde karşılaşılan sorunlarla başetme yollarını saptamaya yardımcı olabilir. Bu yüzden, üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli bulunarak araştırılmıştır.

Bu çalışmanın tamamlanmasında, lisans yıllarımdan beri kitaplarından, yazılarından faydalandığım, basın-yayımdan hayranlıkla takip ettiğim ve yüksek lisans eğitimim sırasında tanıma şansı yakaladığım saygıdeğer tez danışmanım/hocam Prof.Dr. Bengi Semerci' ye tez sürecimin her aşamasında gösterdiği desteği için teşekkür ederim.

Dünyaya gelmeme neden olan, hayatımın her anında desteğini hiç esirgemeyen annem Muazzzez Bilgin' e, her adımında daima arkamda olduğunu hissettiğim, varlığına şükrettiğim babam Berhan Bilgin' e;

Hayatıma girmesiyle güçlendiğim, desteğini her zaman hissettiğim, bundan sonraki yaşamımda hep yanımda olmasını istediğim Nil Çokparlamış' a;

Bakış açısıyla, bilgisiyle, tez süreci boyunca yordüğüm değerli arkadaşım Mehmet Yalçın'a teşekkür ederim.

Gaziantep, 2017

Burcu BİLGİN

ÖZET

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin ahlaki olgunluğu yordama etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünde öğrenim gören 335 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri Sosyo-Demografik Form, Ahlaki Olgunluk Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizi pearson korelasyon analizi, Bağımsız örneklemler t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve regresyon kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda bazı kişilik özellikleri ile ahlaki olgunluk arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur: Beş faktörlü kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutu ile sorumluluk alt boyutunun kişilerin Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Benzer şekilde ahlaki olgunluk ile Beş Faktör Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından olan dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunurken, nevrotiklik özelliği ile ahlaki olgunluk arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, ahlaki gelişim, ahlaki olgunluk, kişilik, beş faktör kişilik özellikleri.

ABSTRACT

In this research, it was aimed to investigate the effect of the personality traits of university students on the prediction of moral maturity. Relational screening model was used in the study. The sample of the research consisted of 335 university students studying at Mersin University Çiftlikköy Campus. The data of study were collected using the Soci-Demographic Form, The Moral Maturity Scale and The Five Factor Personality Scale. Data analysis was done using pearson correlation analysis, independent samples t test, one way analysis of variance (ANOVA) and regression. As a result of the study, stastificiant relationships were found between some personality traits and moral maturity. It was found that the subscale of agreeableness from the five factorial personality traits predicted the moral maturity score of the subjects of the responsibility subscale stastificially significantly. Similarly, there was a positive and statistically significant relationship between moral maturity and extroversion, agreeableness, responsibility, and experimental openness from the subscales of the Five Factor Personality Scale, while a negative and statistically significant relationship was found between neuroticism and moral maturity.

Key Words : Moral, moral development, moral maturity, personality, five factor personality traits

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1.Ahlak.....	4
2.1. Ahlaki Gelişim.....	4
2.2.1. Psikanalitik Kuram Açısından Ahlaki Gelişim.....	5
2.2.2.Davranışçı ve Sosyal Kuram Açısından Ahlaki Gelişim.....	5
2.2.3. Bilişsel Kuram Açısından Ahlaki Gelişim.....	6
2.2.3.1. Piaget ve Kohlberg' e Göre Ahlaki Gelişim.....	6
2.2.3.2. Carol Gilligan' a Göre Ahlaki Gelişim.....	9
2.3 Ahlaki Olgunluk.....	9
2.4. Kişilik.....	11
2.5. Kişilik Kuramları.....	12
2.5.1. Psikanalitik Kuram.....	12
2.5.2. Biyolojik Kuram.....	13
2.5.3. İnsancıl Kuram.....	14

2.5.4. Davranışçı ve Sosyal Öğrenme Kuramı.....	14
2.5.5. Bilişsel Kuram	15
2.5.6. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı.....	15
2.5.6.1.Beş Faktör Kişilik Modeli.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM	21
3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	21
3.3. Verilerin Toplanması.....	21
3.4. İşlem	23
3.5. Verilerin Analizi	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM	24
4.1. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri	24
4.2. Ahlaki Olgunluk ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular.....	26
4.3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	27
4.4. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	29
4.5. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	32
4.6. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	35
4.7. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	38
4.8. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	41

4.9. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	44
4.10. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	47
4.11. Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Ahlaki Olgunluk Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular.....	50

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	52
5.1. Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Ahlaki Olgunluk Puanlarının Yordamasına İlişkin Bulgular.....	52
5.2. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Yorumu	53
5.3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri ve Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	54
5.4. Ahlaki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Ailenin Özellikleri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	55
5.5. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Puanlarının Algılanan Anne ve Baba Tutumları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	58

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	59
6.1. Sonuçlar.....	59
6.2. Öneriler.....	61
KAYNAKÇA	63
EKLER	69
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	69
Ek 2. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği.....	71
Ek 3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği.....	74

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Örneklemin Sosyo-Demografik Bilgileri	25
Tablo 2. Ahlaki Olgunluk ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	26
Tablo 3. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları	28
Tablo 4. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular.....	30
Tablo 5. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 6. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular.....	33
Tablo 7. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 8. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular.....	36
Tablo 9. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	37
Tablo 10. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulguları.....	39

Tablo 11. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	40
Tablo 12. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular	42
Tablo 13. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	43
Tablo 14. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulguları.....	45
Tablo 15. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	46
Tablo 16. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular.....	48
Tablo 17. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	49
Tablo 18. Ahlaki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Yordayıcısı Olarak BFKÖ Alt Boyutlarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	50

KISALTMALAR

BKÖ	:	Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği
ORT	:	Ortalama
SD	:	Standart Deviation (Standart Sapma)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin ahlaki olgunluğu yordama etkisini incelemek amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ahlaki olgunluk kavramı Lickona (1991: 51) tarafından ahlaki duygu, düşünce, tutum, yargı ve davranış açısından yetkin ve zirvede olma ve bu duruma en zengin, gerekli ve en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamı olarak tanımlanmıştır. Lickona (1991: 51) ahlaki davranışı, ahlaki duygu ve düşüncenin sonucu olarak belirtmiş ve ahlaki davranışın bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerinde belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Bu kavram Kohlberg tarafından, gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek ötesi olmak üzere üç aşamada tanımlanmıştır. Kohlberg bireylerin bir çoğunun ahlaki olgunluk seviyesi yönünden ikinci ahlaki gelişim düzeyi olan geleneksel düzeyde bulunduğunu, toplumda yaşayan çok az bireyin en yüksek düzey olan gelenek ötesi ahlaki olgunluk seviyesine ulaşabildiğini savunmuştur (Kohlberg, 1977). Kohlberg'in düşüncelerinden etkilenen Kant ise, en yüksek düzey olan gelenek ötesi düzeye erişebilmek için insanın hareketlerini, evrensel ilkelere göre yargılaması gerektiğini belirtir (Caprara ve Cervone, 2000: 61).

Kişilik, bir insanın bütün tutumlarının, ilgilerinin, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir kavramdır. Kişilik, insanın kendisine özgü olan ve ahenkli bir bütündür. (Yanbastı, 1990: 9). Freud kişiliği, id, ego ve süperegö olarak üç temel düzeye ayırırken (Öneş, 2011: 211), Adler kişilik gelişimini, insanların evrensel olarak taşıdıkları eksiklik duygusunu üstünlük çabalarıyla bastırmaya çalışmada başarılı olduklarında sağlıklı bir kişiliğin oluşacağını vurgulamıştır (Adler, 1984). Davranışçı psikologlara göre kişilik, insanın kendine özgü ve her daim gözlenebilen davranış ve alışkanlıkların tümü olarak tanımlanır. Watson ve Skinner kişiliği, klasik ve edimsel koşullanma yoluyla öğrenme sonucunda oluştuğunu vurgular ve bireyin doğrudan

gözlenebilir davranışları üzerine yoğunlaşırlar. Bandura ise kişiliği, bireylerin algıları, duyguları, düşünceleri, davranışları ve çevresel faktörler arasındaki karşılıklı etkileşime dayanarak oluştuğunu belirtmiştir (Skinner, 1974: 210).

Kişilik özellikleri ve gelişimi ahlaki olgunluğun gelişiminin önemli parçalarından biri olduğunu söyleyen Halis (1976). aynı zamanda kişiliğin çocukların ve yetişkinlerin davranışlarının belirleyicisi olduğunu da savunmuştur.

Kişilik özellikleri bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerini belirlemede önemli bir faktördür (Barrick ve Mount, 1991). Bireylerin kişilik özelliklerine göre ahlaki olgunluk düzeylerinde farklılık gösterebileceğinin düşünülmesi, bu araştırmanın incelenmesinde temel dayanak oluşturmaktadır. Literatüre bakıldığında, ahlaki olgunluk ile ilgili olarak, ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri üzerine yapılmış çalışmalara rastlanılmıştır. Ancak, kişilik gelişiminin tamamlanması ergenlik dönemine rastlamaktadır. Fakat, ergenlik döneminden sonra ahlaki olgunluk ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır (Wright ve Croxen, 1989). Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluklarının kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi ve gençlerin gelişimlerini etkileyen aileye-çevreye ilişkin değişkenlerin etkilerinin değerlendirilmesi, genç erişkinlik döneminde ele alınması gereken temel konuları belirlemek açısından önemlidir Aynı zamanda bu dönemlerde karşılaşılan sorunlarla başetme yollarını saptamaya yardımcı olabilir. Bu yüzden, üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli bulunarak araştırılmıştır (Özdemir ve Özdemir: 2012).

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada kullanılan Ahlaki Olgunluk Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin ölçmek istediği niteliği tam ölçtüğü varsayılmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin Kişisel Bilgi Formu, Ahlaki Olgunluk Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğini içten ve doğru cevapladıkları varsayılmaktadır. Örneklemin evreni temsil edecek nitelik ve niceliğe sahip olduğu varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü'nde okuyan lisans öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılı içerisinde yapılacak olması ile sınırlıdır.

Araştırma bulguları; araştırma kapsamında kullanılacak olan Kişisel bilgi formu, Ahlaki Olgunluk Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği anketlerinden sağlanan verilerle sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ahlak

Ahlak kelimesinin sözlük tanımları farklılar göstermektedir. Güncel Türkçe Sözlük ahlakı: toplumda yaşayan bireylerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak; Eğitim Terimleri Sözlüğü (Oğuzkan, 1974: 11) toplumda birlikte yaşayan bireylerin uymak zorunda oldukları eylem ve davranış kurallarının bütünü olarak tanımlamaktadır. Felsefe terimleri sözlüğü (1975) ise ahlakı belli bir dönemde belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı çeşitli toplumlarda ve çağlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaksal değerler alanı olarak ele almıştır. Ahlakın gelişim süreci içinde "değerler sistemi oluşturma" olarak tanımlandığına ilişkin (Erden ve Akman, 1997: 96) görüşlerin yanında, bireyin doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerler bütünü olarak tanımlayan hatta bilişsel gelişim ile sosyal gelişim arasında bir gelişim dönemi olduğunu ileri süren açıklamalar da bulunmaktadır. Ahlak tanımında tanımı yapan disiplinlere göre farklılıklar olmasına rağmen, bir kurallar ve davranışlar sistemi olduğu ortak nokta olarak dikkat çekmektedir (Can, 2007: 94).

2.2. Ahlaki Gelişim

Ahlaki gelişim kavramı üç büyük felsefi öğretiden tanımlanmıştır. Birinci öğretiler St. Augustine gibi teologlar vurgu yapmıştır. Bu öğretiler bireyin doğuştan günahkar olarak doğduğunu vurgulamaktadır. İkinci öğretiler, John Locke tarafından geliştirilmiştir. John Locke bireylerin nötr bir şekilde doğduklarını ancak çevresel faktörler ile yaşamını doğru yada yanlış olarak şekillendirdiklerini ifade eder. Bu öğretiler günümüzde öğrenme kuramına karşılık gelir. Üçüncü öğretiyi ise Jean Rousseau ortaya koymuştur. Jean Rousseau çocukların saf ve temiz olarak doğduklarını, ama yetişkin müdahalesi ile çocukların davranışlarının ahlak dışı şekillendiğini savunmuştur. Jean Piaget bu öğretinin son ve en önemli temsilcisidir (Burger, 2006: 19).

2. 2. 1. Psikanalitik Kuram Açısından Ahlaki Gelişim

Freud ahlak gelişimini duygusal-güdüsel bir evre olarak tanımlamıştır. İd, biyolojik dürtülerden oluşur ve kişiliğin temel sistemi ve en ilkel kısmıdır. Saldırganlık ve cinsel dürtülerin temel kaynağıdır ve tamamen bilinç dışı olarak zevk ilkesine göre çalışır. Hazzı arar ve acıdan kaçınır. Ego ise id'in hangi isteklerinin karşılanacağına dair karar verir. Ego kişiliğin mantıklı ve akılcı parçasıdır. Süperego ise biyolojik temelli olmayıp çevresel faktörler temellidir. Vicdan ve ideal benlikten oluşan kişiliğin en alt kısmıdır. İdeal benlik, kişinin nasıl bir birey olmak istediği üzerine çalışırken, vicdan kişinin olumsuz tutum ve davranışları sebebiyle suçluluk duyması olarak tanımlanır (Freud, 1994: 240).

Psikanalitik gelişim kuramına göre, ahlaki gelişim de kişilik gelişimi gibi belirli psikoseksüel aşamalardan geçer. Özellikle 3 ile 5 yaş aralığını içine alan fallik dönem ahlaki gelişim bakımından önemlidir. Bu dönemde kızlar elektra karmaşası yaşarken, erkek çocuklar oedipus karmaşası yaşarlar. Çocuklar bu dönemde karşı cins ebeveynlerine karşı cinsel ilgi duyarlar ve bundan suçluluk duyarlar. Bu yüzden, çocuklar bu suçluluk duygusundan kurtulmak için anne yada babasının davranışlarına özenirler. Bu yüzden kız çocukları anne ile, erkek çocuklar baba ile özdeşim kurmaya başlar ve cinsiyetlerine uygun davranışlar göstermeye başlarlar. Böylece süperego gelişir ve çocuklarda toplumsal roller ve cinsel kimlik rolleri gelişir (Freud, 1997: 211).

2. 2. 2. Davranışçı ve Sosyal Kuram Açısından Ahlaki Gelişim

Davranışçı ve sosyal öğrenme kuramcıları ahlaki davranışı öğrenme yoluyla ele alırken, ahlaki davranışın kazanılmasında ödül, ceza, şartlanma, pekiştirme ve model alma gibi süreçleri de vurgularlar (Corey, 2008: 82).

Bu kurama göre davranışların öğrenilmesinde çevrenin önemli bir katkısı vardır. Davranışlar çevreden gelen uyarıcılara verilen tepkiler sonucunda şartlanma yolu ile öğrenilir. Bunun yanında, ahlaki davranışlar da çevrenin etkisi ve şartlanma yolu ile öğrenilir. Davranışçı öğrenme kuramcılarında Pavlov ve Skinner, ahlaki davranışın ödül ve ceza

sistemini içeren klasik ve edimsel koşullanma sonucu öğrenildiğini vurgulamışlardır (Mills, 2007).

Sosyal öğrenme kuramcıları tarafından ahlaki gelişim, ani bir değişim olmadan sürekli ve birikimli bir şekilde ilerleyen toplumsallaşma süreci olarak tanımlanır. Bilişsel süreçlerin önemini vurgulayan sosyal öğrenme kuramcılarına göre davranışlar, büyük ölçüde olası sonuçlara göre şekillenir. Bireylerin düşüncelerinde tasavvur edilen sonuçlar, davranışta gerçek sonuçlar kadar güdülenme sağlayabilir (Özby, 1999: 54-56).

2. 2. 3. Bilişsel Kuram Açısından Ahlaki Gelişim

2. 2. 3. 1. Piaget ve Kohlberg' e Göre Ahlaki Gelişim

Ahlak gelişimi; bireylerin yaşamlarını sürdürürken toplumda etkili bir şekilde kullanacağı değerler sisteminin oluşma sürecidir. Jean Piaget ve Lawrence Kohlberg ahlak gelişimini bilişsel gelişim açısından ele alarak gelişim psikolojisine önemli bir katkı yapmışlardır. Geçmişten günümüze ilgi gören Piaget' in bilişsel gelişim kuramı 'ahlak yargısını' konu edinerek ahlak gelişimini açıklamıştır. Kohlberg ise Piaget' in ahlak gelişimi kuramını genişleterek ahlaki gelişim kuramını oluşturmuştur. Piaget ve Kohlberg'e göre ahlak kavramı, bireyin ahlaki yargı ve düşüncesini kapsamaktadır (Ergin ve Yıldız, 2010: 215).

Ahlak gelişimi konusunda ilk kuramsal yaklaşım olan Piaget' in kuramı, “dışabağımlı evre” ve “özerk evre” olarak iki evreli bir gelişimsel eğilim önermiştir. Bu kuram çocuklarda "sonuç odaklı" bir ahlak anlayışının yerine "niyet odaklı" ahlak anlayışına dikkat çekmiştir. Piaget bu geçişi, çocukluğun son yıllarının önemli bir boyutu olduğunu vurgulamıştır (Ginsburg, 1990: 264).

Piaget çocukların oyunlarını gözleme, çocuklarla oyun oynama, oyunlar hakkında ve oyun kuralları hakkında sohbet etme, yalan söyleme, hırsızlık, cezalandırma ve eşitlik anlayışı kavramları ile alakalı yaşamın içinden örnekler anlatıp, bu örnekler hakkında düşüncelerini alma yolunu kullanmıştır. Duygu ve düşüncenin paralel geliştiğini vurgulayan Piaget, ahlak gelişiminin de bilişsel gelişim ile paralel olduğunu vurgulamıştır. Piaget ahlaki gelişimin karşılıklılık ve özerklik kavramlarının gerçekleşmesiyle birlikte geliştiğini

söyleyerek, bu iki kavramın birbirini tamamlayıcı olduğunu vurgulamıştır (Wadsworth, 2015: 67).

Piaget, ahlak ile ilgili kavramların, ilk evreden başlayıp, değişmez bir sıra ile geliştiğini savunmuştur. İlk evre, “ahlaksal gerçeklik ilkesinin” olduğu evredir. İkinci evre ise, “karşılıklılık” ya da “özerk ahlaksal gelişim” evresidir . Ahlaksal gerçeklik evresi; 5-10 yaş arasını kapsayan evre olup, başkalarının kurallarına uyma evresidir. Bu evrede çocuklar kuralların bir başkası tarafından; Allah, polis ya da ebeveynleri gibi güçlü bir otorite tarafından koyulduğuna inanmaya başlarlar ve bu kurallara karşı saygı göstermeyi öğrenirler. Ayrıca bu dönemde çocuklar başkaları tarafından koyulan bu kuralların değiştirilemez olduğunu düşünürler. Piaget, bu durumu "başkalarına bağımlılık" yada "dışa bağımlı" kavramları ile açıklamıştır. Bu evrede çocuklar, ebeveynlerini otorite olarak görüp, doğru'yu kurallara uymak, yanlış'ı ise otoritenin(yetişkinlerin) kurallarına uymamak olarak tanımlarlar. Ayrıca yanlış olanı ceza ile eşleştirirler (Piaget, 1973: 112).

İkinci evre olan karşılıklılık/özerk ahlaksal gelişim evresi 10-11 yaş grubunu kapsar. Piaget, 10-11 yaşları arasında çocukların özerk olma anlayışına ulaştıklarını görüp, bu dönemi "özerklik", "kendine bağımlılık" terimleri ile tanımlamıştır. Bu evrede çocuk, otorite tarafından konulan kuralların anlamını ve nedenini fark eder ve eşitlik kavramını otorite kavramından üstün görmeye başlar. Bu evredeki çocuklar birinci evrenin aksine, toplumsal kuralların ve ahlaksal yargıların değişmez olmadığına, sorgulanabilir olduğuna ve gerektiği durumlarda çığnenebilecek olduğuna inanır. Ebeveyn mutlak otorite olarak görülmez ve bu evrede çocuk ,Piaget' in soyut işlemler dönemine geçmiştir. Ayrıca, bu dönemde çocuk, anne ve babası ile olan otoriter ilişkinin yanında kendi akranları ile de iletişime geçer. Çocuklar bu dönemde daha demokratik davranma eğilimindedirler. Piaget ahlak gelişimini, özerklik döneminin devamı olarak tanımlamış, fakat bu gelişimin, ergenin bilişsel gelişimindeki değişikliklerle şekillendiğini belirtmiştir (Piaget, 1950: 218).

Piaget'in ahlak gelişimine ilişkin ileri sürdüğü kuram Lawrence Kohlberg'e ışık tutmuştur. Kohlberg' de ahlak gelişimini bilişsel gelişim paralelinde açıklamıştır. Ancak Kohlberg, Piaget' in iki evreli gelişim yaklaşımının yerine, üç düzey ve altı evreden oluşan bir kuram oluşturmuştur. Piaget kuramını çocuklar üzerine oluştururken, Kohlberg ergenler ve yetişkinler üzerine kuramını oluşturmuştur (Onur, 2011: 36-54).

Kohlberg, bireylerin, altı ahlaki yargı evresi geçirdiklerini savunmuş ve bu altı yargı evresini de, üç düzey olarak açıklamıştır; gelenek-öncesi düzey, geleneksel düzey ve gelenek-ötesi düzey. Bu üç düzey kendi içinde hiyerarşik bir bütün ve kendisinden bir önceki düzeye bağlı olarak kendisinden sonraki düzey açısından da temel oluşturmaktadır. Birinci düzey olan “gelenek öncesi düzey” itaat/bağımlı ahlak düzeyi ve araçsal amaç-karşılıklık, saf çıkarıcı eğilim düzeyidir. İkinci olarak “geleneksel düzey” var olan evreler iyi bir ilişki için iyi bir çocuk evresi, yasa ve düzen- vicdan evresidir. Üçüncü olarak “gelenek sonrası düzey” ise demokratik olarak kabul edilmiş toplumsal kuralları ve evrensel etik bilincini kapsar. Kohlberg' in kuramı da Piaget' in kuramı gibi gelişim evrelerinin bir sıra ile birbirini izlediğini ve değiştirilemez olduğunu savunmuştur. Ayrıca evreden evreye geçiş mümkün değildir ve devinim ileriye odaklıdır. Ayrıca Kohlberg ahlak gelişim kuramına ek olarak bireysel ahlaki gelişim evrelerini izlemeyi önermiştir. Bu yüzden ahlaki gelişim kuramında evreden evreye geçiş olanaksızdır. Ancak bireysel farklılıklar eklendiğinde evrelerin geçiş hızları farklılaşabilmektedir (Kohlberg, 1969: 154).

Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına bağlı olarak yapılan araştırmalar, batılı kültürlerin daha üst ahlaki evrelere ulaştığını savunurken, Kuyel ve Glover (2010) 'in yaptıkları Türkiye-ABD karşılaştırılmalı çalışmalarında, Türkiyede okuyan öğrencilerin ABD' de okuyan öğrencilere göre daha üst ahlak gelişim düzeylerinden cevaplar verdiğini savunmuşlardır. Bu çalışmaya benzer sonuçlar Hindistan-ABD karşılaştırılmalı yapılan çalışmada da bulunmuştur (Miller, 2006: 375-398).

Kohlberg'in görüşüne dayanan araştırmalar batılı kültürlerin üst evreye ulaşmak için daha uygun bir ortam sunduğunu savunurken, Schaffer (1997) tarafından da iddia edilen, Kohlberg'in “insanlar yalnızca ilkeleri doğrultusunda yargıda bulunur!” iddiası, Kohlberg' in görüşüne dayanan araştırmaların sonuçlarından daha farklı sonuçların elde edildiği bu kurama eleştiri niteliği taşımaktadır. Schaffer (1997) bu iddiasıyla, Lavrence Kohlberg' in ilkeli ahlak anlayışını değerlendirmiş fakat, bireylerin duruma göre değişmekte olan ahlaki davranışlarını ve ahlaki ilkelere uyum sağlamayan davranışlarını ilkeler ışığında açıklamakta bir eksiklik olduğuna dikkat çekmiştir (Schaffer, 1997: 218)

1980'li yıllarda, Thoma (2006) Kohlberg'in modeline yeni Kohlbergçi model adıyla katkıda bulunmuş ve Rest Görüşleri Belirleme Testi (Defining Issues Test)' ni geliştirmiştir. Bu test dört ögeli modele dayanır. Rest' in yeni-Kohlbergçi kuramı' nın şu anda bile geçerli

olduğunu ve sadece araştırma sırasında bazı değişiklikler ile kullanılabileceğini öngördüğünü ifade etmektedir (Thoma, 2006: 28).

2. 2. 3. 2. Carol Gilligan' a Göre Ahlaki Gelişim

Coral Gilligan, Kohlberg' in kuramına eleştirisel yaklaşan kuramcılarının başında gelip, Erikson, Piaget ve Kohlberg'in görüşlerinden yola çıkarak bir kuram geliştirmiştir. Freud'un başlattığı gelişim kuramlarının sadece erkeklere yönelik olmasını bir sorun olarak görmüş ve çalışmalarında kadınların ve erkeklerin ahlaki gelişiminde önemli farklılıklar olduğunu savunmuştur. Coral Gilligan kadınların ve erkeklerin ahlaki yargılamasında nitelik olarak bazı farklılıklar olduğunu belirterek üç farklı model oluşturmuştur; bencillik, iyilik ve ilişkisel koruma/şefkat (Gilligan, 2003).

Birinci model, 'bencillik' adını verdiği, insanın ihtiyaçları ile uyumlu olan, koruma, sorumluluk ve bakım üzerine odaklanır. Çocukluk ve ergenlikte benliğin ben-merkezci koruması üzerine odaklanıldığı aşamadır ve bu aşama, toplumun insanlara dayandırdığı yaptırımlardan korunma motivasyonudur. Bu durum kişisel ihtiyaçlar ile başkalarının istekleri arasında içsel bir çatışma oluşturduğundan bencillik olarak eleştirilir. İkinci model ise 'iyilik' adını verdiği başkalarını korumaya ve onların isteklerini yerine getirmeyi amaçlamış bir ahlak sistemidir. Bu model, sorumluluk duygusu ve annelik ahlakiliğini içerir. Üçüncü model ise 'ilişkisel koruma/şefkat' adını verdiği, bireyin kendi istekleri ile başkalarının beklentileri arasındaki dengenin kurulduğu evredir. (Gilligan, 2003).

2. 3. Ahlaki Olgunluk

Ahlaki olgunluk ile ilgili literatür araştırması yapıldığında, Lawrence Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında açıkladığı, ahlaki düzey ve evreleri, aynı zamanda ahlaki olgunluk olarak tanımladığı görülmektedir. Kohlberg'in üç büyük düzey içinde ele aldığı bu dönemler, gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey ve gelenek sonrası düzey olarak adlandırılır. Birinci düzey olan gelenek öncesi düzeyde birey ceza almamak ya da ödülü kazanabilmek amacıyla kurallara uymaktadır. Davranışın sonuçlarıyla kontrol edildiği, bu düzeyde görülmektedir. Dışa bağımlılık ve fiziksel sonuçlar önemlidir ve kişinin kendi ihtiyaçları daha ön plandadır.

Kuralların doğruluğuna inanıldığı için değil cezalandırılmamak için uyulmaktadır. İkinci basamak olan geleneksel düzeyde birey içinde olduğu aile, okul, toplum gibi sistemlerin ihtiyaçlarını ve isteklerini dikkate almaktadır. Bu dönemdeki kişi için bu sistemlerden sosyal onay görmek önem taşımaktadır. Toplumda kabul edilmiş kurallara bağlı olmak esastır ve geleneksel toplumsal değerler benimsenmiştir. Bireyin kendi dışında gelişen olayların etkisi bireyin davranışında önemli bir etkidir. Üçüncü basamak olan gelenek ötesi düzeyde ise, sosyal sözleşme ve evrensel ilkeler dikkat çekmektedir. İnsan haklarının önemsendiği evrensel değerler ön plandadır. Geçerli ve uygulanabilir olan ahlaki değer ve ilkeler bir zorlama olmadan bu düzeye gelebilen bireyler tarafından içselleştirilmiştir (Kohlberg ve Hers, 1977).

Kohlberg'e göre, toplumdaki bireylerin birçoğu ahlaki olgunluk düzeyi açısından ikinci ahlaki gelişim düzeyi olan "geleneksel ahlak" düzeyinde yer alırlar ve toplumdaki bireylerin çok azı en yüksek ahlaki olgunluk düzeyi olan üçüncü düzeye, "gelenek ötesi" ahlak düzeyine geçiş yapabilir. Kohlberg'in kuramından etkilenen Kant ise, ahlaki olgunluğun en yüksek seviyesine ulaşabilmek için eylemleri, evrensel ilkelere göre yargılayabilmek gerektiğini vurgulamıştır (Habermas, 1990: 63).

Ahlaki olgunluk kavramı Lickona (1991: 51) tarafından ahlaki duygu, düşünce, tutum, yargı ve davranış açısından yetkin ve zirvede olma ve bu duruma en zengin, gerekli ve en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamı olarak tanımlanmıştır. Lickona göre, ahlaki olgunluğun, ahlaki düşünce, ahlaki duygu (vicdan, tevazuu, özsaygı) ve ahlaki davranış olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Lickona, ahlaki davranışı, ahlaki duygu ve düşüncenin sonucu olarak tanımlamış ve bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerinde belirleyici olduğunu vurgulamıştır.

Psikanalitik kurama göre ahlaki olgunluk, haz ilkesi olan id ve kişiliğin vicdani tarafını ön planda tutarak id'in arzularını engellemeye çalışan süperego arasındaki dengeyi gerçeklik ilkesi doğrultusunda değerlendiren egonun dengeyi kurma çabasıyla oluşmaktadır (Sencer, 2011: 78). Davranışçı ve sosyal bilişsel kurama göre ahlaki olgunluk, bireyin öğrenme ilkesine dayanmaktadır ve bu öğrenmeler, taklit, ceza, ödül, model alma mekanizmalarıyla kazanılır (Çileli, 1981). Sosyal bilişsel kurama göre ise ahlaki olgunluk, kişinin öğrenmiş olduğu ahlaki davranışın bilişsel süreçler doğrultusunda canlı tutulmasını ve davranışların olası sonuçları göz önüne alınarak öğrenildiğini savunur. Öte yandan, bireyin

öğrendiği davranışların çevresel faktörlerinden etkilediğini ve davranışların da çevreyi etkilediği ileri sürülmektedir (Fischer, 1980).

Bilişsel gelişim kuramına göre ahlaki olgunluk, kurallara itaat edilmemesinin cezayla karşılanabileceği dışa bağlı olan dönemden, kurallara uyulmadığı takdirde her zaman aynı cezalarla karşılık bulmayacağına inanılan, kuralların eleştirilebileceği ve değiştirilebileceği özerk ahlaki döneme doğru gelişim göstermektedir (Fischer, 1980).

2.4 . Kişilik

Psikolojide kişiliğin kapsamı çok geniştir. Kişilik bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, dış görünüşünün, konuşma şeklinin ve toplumda yaşayan diğer bireylere uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Kişilik kendine özgü ve ahenkli bir bütündür. İnsanın fiziksel görünüşü, direnç gücü, ses tonu ve konuşma şekli, tepki hızı; insanlara, doğaya ya da makinelere karşı ilgisi, sporculuğu gibi özelliklerinin tamamı insanın kişiliğini tanımlamada önemlidir (Adams-Webber, 1998).

Allport (1929), bir araştırmasında kişilik kavramının birbirinden farklı olarak 48 şekilde tanımlandığını saptarken (Allport, 1929), davranışçı kuramcılara göre kişilik, insanın kendine özgü ve her zaman gözlenebilen davranış ve alışkanlıkların bütünü olarak tanımlanır (İnanç, Yerlikaya, 2008: 36). Davranış kuramcılarında biri olan Watson (1920) kişiliği, insanın alışkanlıklarının ya da alışkanlık sistemlerinin bütünü olarak açıklar. (Watson, Rayner, 1920). Freud' a (1963) göre ise kişilik, id, ego ve süperego olmak üzere birbirini tamamlayan üç bölümden meydana gelmektedir.

Köknel (1989) ise kişiliği, tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlamıştır. Tutarlı davranış kalıpları, her zaman ve her koşulda gözlenen özellikleri ifade ederken; kişilik içi süreçler ise, nasıl davranacağımıza ve nasıl hissedeceğimize yön veren, içimizde bizimle birlikte olgunlaşan duygusal ve bilişsel süreçleri tanımlar (Köknel,1989: 102).

2. 5 . Kişilik Kuramları

Birçok kuram, kişiliğin altında yatan mekanizmaları ve bu mekanizmaların insana özgü davranışları nasıl ortaya çıkardığını açıklamak için birbirinden farklı görüşler bildirmişlerdir. Bu kuramlar, Psikanalitik Kuram, Biyolojik Kuram, İnsancıl Kuram, Davranışsal ve Sosyal Öğrenme Kuramı, Bilişsel Kuram ve Ayrımcı Özellik Yaklaşımı olarak ayrılır. Bu ayırım kusursuz olmayabilir, ancak temel kişilik kuramlarından herhangi birisi, bu altı yaklaşımdan birisine dahil edilebilir. (Öztürk ve Uluşahin, 2011: 117-128).

2. 5. 1. Psikanalitik Kuram

Freud, kişiliği üçe ayırmıştır; bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı. Bu ayrımı topografik model olarak tanımlamıştır. Bilinç, farkına vardığımız düşünceleri içerir. Bilinç öncesi, şu anda farkında olmadığımız fakat belli bir çaba ile bilince gelebilen bilgi ve yaşantılarımızı içerir. (Freud, 1963).

Bazı bireyler bilinç ve bilinç öncesindeki var olanların beynimizdeki düşüncelerin temellerini oluşturduğunu zanneder ve Freud, bu durumu buzdağının görünen tarafı olarak ifade eder. Psikanalitik kurama göre zihnimizdeki düşüncelerimizin büyük ve en önemli kısmı bilinçaltında bulunur. Fakat bu düşüncelere her istediğimiz takdirde ulaşmak mümkün değildir. Çünkü Freud' a göre bilinç altındaki bilgi bazı durumlar dışında bilinç düzeyine gelmez. Fakat günlük davranışlarımızın bir çoğunu bilinçaltındaki bu düşünceler oluşturur. Bilinçaltının, davranışlar üzerindeki etkisini anlamak, özellikle de normal olmayan davranışların normal davranışlar üstündeki etkisini anlamak, psikanalitik bakış açısını anlamlandırmanın da yoludur (Freud, 1964).

Freud, topografik model ile kişiliği açıklamanın yeterli olmadığını fark edince, kişiliğin yapısal modelini oluşturdu. Bu model , kişiliği üçe ayırıyordu; benlik (ego), alt-benlik (id) ve üst-benlik (süperego). Freud alt benliğin kişiliğin bencil kısmı olduğunu, haz ilkesi ile çalıştığını ve yalnızca kendi isteklerini tatmin etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Benlik (ego), gerçeklik ilkesine göre hareket eder. Benliğin temel görevi, alt benliğin dürtülerini tatmin etmektir. Fakat benlik bunu yaparken içinde bulunulan durumun gerçeklerini de önemser. Üst-benlik ise ebeveynlerin değer yargılarını ve toplumun normları

ve standartlarını kapsar. Bu yüzden neyi yapabilmek neyi yapamayacağımız hakkında bize bilgi verir (Freud, 1961).

Freud' un ortaya çıkardığı oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil dönem ve genital dönem adı verilen psikoseksüel gelişim dönemlerinden her birey geçer. Bu dönemlerin her birinin yetişkin kişiliğine etkisi vardır. Bu dönemleri sorun olmadan tamamlayan birey, olgun bir kişiliğe sahip olur. Olgun kişiliğe sahip olan bireyde, idin isteklerini ve süpergonun beklentilerini geliştirmiş bir ego dengeler (Freud, 1963).

Carl Gustav Jung kişiliği, birbiriyle etkileşimde bulunan ego, kişisel bilinç dışı ve kollektif bilinç dışı olmak üzere üç alt sistem olarak tanımlamıştır. Ego, kişiliğin bilinçli bölümüdür ve bilinçli algılar, düşünceler, anılar ve duygulardan oluşur. Kişisel bilinç dışı, egoya ulaşmayan veya egoya ulaştığı halde kişide rahatsızlık yarattığı için geri çevrilmiş düşüncelerin, yaşantıların ve duyguların depolandığı sistemdir. Kollektif bilinç dışı ise, toplumun veya ırkın kalıtımlarının bireyden bireye aktarıldığı sistemdir (Jung, 2011).

Alfred Adler, kişiliği üstünlük arzusu ve aşağılık duygusu kavramları ile açıklar. Kişilerin davranışlarının temelinde aşağılık duygusunun olduğunu, çevre baskısı ile kişinin mükemmelliğe ve üstünlüğe ulaşma isteği ile uyuşmadığı zaman kişilik çatışması yaşandığını vurgular. Ve bu kişilik çatışması bireyde aşağılık duygusu olarak ortaya çıkar. Adler, bireylerin temel amacının çocukluktan gelen aşağılık duygusundan benliği kurtarmak ve üstün duruma getirmek olduğunu vurgulamıştır (Adler, 1927: 31).

2. 5. 2. Biyolojik Kuram

Eysenck, kişiliğin bütün özelliklerini üç temel kişilik boyutunda ele almıştır. Bu üç boyut, dışa dönüklük-içe dönüklük, nevroz ve psikotiklik olarak ayrılmıştır. Eysenck dışa dönük insanları sıcakkanlı, atik, rahat, toplumsal ilişkisi çok olan, grup ilişkilerinde çekinmeden rol alan bir kişi olarak tanımlar. İçe dönük insanı ise sakin, içe kapanık, insanlarla iletişim kurmak yerine kitaplara yönelen, samimi birkaç arkadaşı dışında başkaları ile iletişim kurmaktan hoşlanmayan bir tip olarak tanımlar. Eysenck' in modelindeki ikinci boyut nevroziktir. Bu kişilerin duygusal davranma eğiliminde olduğunu, aşılabilecek sorunlar karşısında dahi çabuk pes edip, daha kolay heyecanlanıp, öfkelenmelerini ve

depresyona girdiklerini söyler. Psikotikler ise, kendine güvenen, düzenli ve dengeli insanlar olduğunu belirtir (Eysenck, 1975).

2. 5. 3. İnsancıl Kuram

Kuramın öncüsü Carl Rogers'dır. Kişiliği humanistik bir bakış açısıyla ele almıştır ve insan doğasının gereğinin mutluluğu aradığını ve potansiyelini geliştirmek için çaba sarf ettiğini vurgular. Rogers (1961), insan davranışlarının doğuştan geldiğini ve içsel bir gelişme sonu ortaya çıktığını ifade etmiştir. Rogers'a göre birey serbest bırakıldığında bu içsel gelişme sayesinde kapasitesini geliştirerek gelişeceğini, diğer kuramlarda olduğu gibi olumsuz eğilimlerin ortaya çıkmayacağını savunur. Rogers benliği, benlik kavramı ve ideal benlik olmak üzere ikiye ayırmıştır. Benlik kavramı, bireyin kendisi ile ilgili algılarını, düşüncelerini ve çıkarımlarını içerir. İdeal benlik ise, bireyin olmak istediği, kendisini görmeyi istediği benliktir. Birey eğer kendi benliği ile ideal benliği arasındaki farkı fazla hissediyor ise bu uyumsuzluğun belirtisidir. Çünkü sağlıklı insanlar bu farkı en az hisseden kişilerdir (Rogers, 1961: 5).

İnsancıl kuramın bir diğer temsilcisi olan Abraham Maslow, fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ve sevgi ihtiyaçları, saygı ihtiyaçları ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olmak üzere insanın tatmin edilmesi gereken ihtiyaçlarını beş hiyerarşik grupta toplamıştır. Bu ihtiyaçlardan birinin doyurulmasıyla başka bir ihtiyacın ortaya çıktığını ve kişi bu ihtiyaçlarını sırasıyla doyurup kendini gerçekleştirme ihtiyacına ulaşmaya çalıştığını açıklamıştır (Maslow, 1954: 35).

2. 5. 4. Davranışçı ve Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçı kuramı ortaya atan ilk kişi Thordike'dir. Daha sonra Pavlov'un görüşleri ile yeni bir kimlik kazanırken, Watson'un yaklaşımı ile nesnel bir alana yönelmiş, Skinner'in edimsel koşullanma kuramı ile farklı bir boyut kazanmıştır. Son olarak Bandura'nın gözlem yolu ile öğrenme kuramı ile bilişsel kurama yaklaşmıştır (Baymur, 1994: 251).

Davranışçı kuram bireyin kişiliğinin doğuştan beri öğrenilen davranışlar örüntüsü olduğunu savunur. Bireyler fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için davranışta bulunurlar. Eğer

bir davranış, ihtiyacı karşılırsa, aynı durumlarda aynı davranışın yapılma olasılığı yüksek olacaktır (Ergin ve Yıldız, 2010).

Albert Bandura ise davranışların öğrenilmesinde zihinsel ve çevresel faktörlerin, pekiştirme yolu ile öğrenmeden daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Bir davranışın başkalarını örnek alarak, taklit ederek , gözlem yolu ile öğrenildiğini vurgular. Buna da gözlem yoluyla öğrenme adı verilir (Bandura, 1977).

2. 5. 5. Bilişsel Kuram

Bu kuram, insanlar arasındaki kişilik farklarını insanların bilgi işleme yolundaki farklılığa dayandırır. Tutarlı davranış kalıplarını, insanların bilgi işleme yollarıyla açıklar. George Kelly' nin "bilim adamı-insan" adını verdiği kişilik yaklaşımı insanın eşsiz olduğunu belirtmesiyle başlar ve insanların bilim adamları gibi kendi hayatları ile ilgili hipotezler geliştirdiğini ve bunların hayatlarında denemelerini yaptıklarını ifade eder. George Kelly olayları yorumlamak ve tahmin etmek amacıyla kullanılan bilişsel yapılara 'kişisel yapı' adını verdi. Bu kişisel yapıların her insanda birbirinden farklı olduğunu ve her insanın birbirinden farklı bir şekilde bu yapıları zihinlerinde düzenlediğini belirtmiştir (Kelly, 1938).

2. 5. 6. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı

Bu yaklaşımın ilk kuramcılarında olan Gordon Allport (1961) hiç bir insanın hiç bir zaman birbirine tamamen benzemeyeceğini savunur. Bireylerin davranışlarının kendine özgü olduğunu, bireylerin farklı taraflarını incelemek için en etkili yöntemin ayırıcı özellik yöntemi olduğunu savunmuştur (Allport, 1929).

Ayırıcı özellik, bireyin var olan kişiliğinin özelliğini nasıl ve ne kadar gösterdiğine göre bireyi sınıflandıran kişiliğin bir boyutudur. Ayırıcı özellik yaklaşımı önemli iki konu üstünde odaklanır; bunlardan birincisi, bu yaklaşımın araştırmacısı olan psikologlar kişilik özelliklerin her ne kadar zaman geçse de değişmez olduğunu savunur. Ayırıcı özellik yaklaşımının ikinci üzerinde durduğu konu ise kişilik özelliklerinin karşı karşıya kalınan duruma göre de kararlılık gösterdiğidir (Geçtan, 2000: 150).

Ayırıcı özellik yaklaşımını esas alan bir diğer kuram ise Hans Eysenck' in biyolojik temelli faktör analitik ayırıcı özellik kuramıdır. Hans Eysenck'in kişilik kuramı yıllarca benimsenmiş olsa da, kişiliğin daha çok biyolojik temelli olduğu tespitine ilk olarak kuşku ile bakılmıştır. Bireysel farklılıkların biyolojik boyutlarına Eysenck tarafından verilen önem, şu anda biyolojinin kişilik üzerindeki etkisinin giderek daha çok kabul edilmesiyle tutarlı görünmektedir (McCrae ve Allik, 2002).

Eysenck faktör analizi sonucu bütün özelliklerin üç temel kişilik boyutunda açıklanabileceğini belirtmiştir. Bu üç boyut dışa dönüklük-içedönüklük, nevrotik ve psikotiktir. Bu boyutlardaki kişilik özellikleri biyolojik temele dayanırken, kişilikte oluşan farklılıkların %75 'ini kalıtım ile, %25'i ise çevresel faktörlerle açıklanmıştır. Bireyler bu üç boyutta da tamamen nevrotik yada tamamen dışadönük olarak sayılmazlar. Üç boyutun özellikleri de belli oranda diğer boyutta bulunabilir (Eysenck, 1975).

Bu yaklaşımın bir diğer öne çıkan ismi ise Raymond Cattell'dir. Cattell kişiliğin birbirine bağılı yönlerini ve birbirinden bağımsız yönlerini sınıflayarak, birbirinden bağımsız olanları ayırt ederek kişiliğin temel yapısının belirlendiğini ifade etmiştir. Ayırıcı özellikleri sınıflarken yüzeysel ayırıcı özellikler ve kaynak ayırıcı özellikler olarak iki gruba ayırmıştır. Yüzeysel ayırıcı özellikler, birbiri ile ilişkili olan ve gruplanmış gibi görülen ancak kaynak ayırıcı özelliklerle kontrol edilen, gözlenebilir davranışlardır. Kaynak ayırıcı özellikler ise, kişiliğin derininde olan, fakat faktör analizi yöntemiyle ortaya çıkarılabilen ve kişiliğin temelini oluşturan ana özelliklerdir. Cattell, faktör analizi yöntemi ile ilgili yaptığı çalışmalar sonucunda 16 kaynak ayırıcı özellik bulmuştur ve 1949 yılında, 16 faktörlü kişilik testini yayınlamıştır (Judge, Heller ve Mount, 2002).

Allport ile başlayan, Eysenck ve Cattell'in araştırmalarıyla süren ayırıcı özellik çalışmalarını ve kişiliğin temel özelliklerini tespit etme çabaları Robert McCrae ve Paul Costa'nın araştırmaları ile farklı bir boyut kazanmıştır. Kişiliğin yapısını tespit etmek için faktör analizi kullanan McCrae ve Costa, kişiliğin dışadönüklük ve nevrotiklik boyutları üzerinde durmuşlardır. Fakat kısa bir süre sonra deneyime açıklık boyutunu da bulmuşlardır. Üç faktörlü kişilik modelini 1985 yılına kadar savunan bu iki araştırmacı 1983-1985 yılları arasında yapılan çalışmalar sonucunda kişiliğin beş temel boyutu olduğunu tespit söylemişlerdir (McCrae ve Costa, 1987; McCrae ve Costa, 1997).

2. 5. 6. 1. Beş Faktör Kişilik Modeli

Kişiliğin temel boyutlarını belirleme ve tanımlama çabaları, Cattell'in modeli ile sona ermez. Kişilik yapısı yıllardan beri kişilik araştırmasında süre giden bir konudur. Cattell'in çalışmalarından beri, karmaşık sayıları ve daha büyük verileri işleme yeteneğine sahip gelişmiş istatistiksel testler ve bilgisayarlar bu araştırmaya katkıda bulunmuştur. Bu konu üstünde hiçbir zaman tam anlamıyla bir uyum olmasa da araştırmacılar, faktör analizi çalışmalarında tutarlı sonuçlara ulaşmışlardır (Somer, 1998).

Cattell'in öne sürdüğü 16 kişilik faktörü birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve araştırmacıların birçoğu Cattell tarafından belirlenen 16 faktörden yalnızca 5 faktörü elde etmişlerdir. Araştırmacılar artık bu faktöre 'Büyük Beşli' adını verir. Bu büyük beşli için kullanılan kavramlar Nevrotiklik, Dışa Dönüklük, Açıklık, Uyumluluk, ve Özdisiplindir (Cloninger, 2000).

McCrae ve Costa (1997) beş faktör kişilik modelini Amerika'da yaşayan Alman, Portekiz, Yahudi, Çinli ve Koreli bireylerin içinden İngilizce konuşan bireyleri seçerek bu bireylerin kişilik özelliklerini incelemişler. Toplamda 7.134 örneklem almışlar ve çalışmanın sonucunda beş faktör kişilik modeline göre bireylerin benzer yapılarla sahip olduğu saptamışlardır.

2. 5. 6. 1. 1. Dışadönüklük

Bu alt boyutun özellikleri, Eysenck'in temel kişilik boyutlarından dışadönüklük ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Dışadönüklük boyutunun bir ucunda aşırı dışa dönükler bireyler, öbür ucunda ise içe dönük bireyler bulunur. Dışa dönük bireyler aşırı sosyal, enerjileri yüksek, iyimser, sıcakkanlı ve girişkenler bireylerdir. İçe dönük bireyler genel olarak bu boyutun özelliklerini göstermezler. Ancak onlar için asosyal ve enerjisi olmayan kişiler demek de doğru olmaz. Birçok araştırma sonucuna göre, içe dönük bireyler sıcakkanlı, çekingen, bağımsız ve ağır adımlı kişilerdir. Buna karşın dışa dönük bireyler içe dönük bireylere göre daha arkadaş canlısı ve sosyaldir (Eysenck, 1975).

Dışadönük bireyler, kişilerarası çatışma çözme konusunda etkili olan kişilerdir. Ankara'da herhangi bir üniversitede eğitim gören ve 18 ile 26 yaş aralığında 302 üniversite öğrencisine kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları ölçeği ve beş faktör kişilik özellikleri

ölçeği uygulanmıştır. Sonuç olarak, gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliklerinin çatışma çözme yönünde daha etkili oldukları, dışadönüklük ve özdisiplin kişilik özelliklerinin ise çatışma çözme sürecinde önemli bir faktör olduğu ancak nevroitiklik kişilik özelliğinin çatışma çözme yönünde etkili olmadığı tespit edilmiştir (Basım vd., 2009)

2. 5. 6. 1. 2. *Nevrotiklik (duygusal dengesizlik)*

Nevrotiklik boyutunda yüksek puan alan kişiler, kaygılı, sinirli, depresif, mutsuz, duygusal ve başkalarına karşı güvensiz kişilerdir. Bu kişiler, uzun süre boyunca olumsuz duygularla yaşama ve bazı davranış patolojileri geliştirme eğiliminde olan kişilerdir (Barrick ve Mount, 1991). “Mutluluğun Ana Boyutlarından Biri Olarak Duygusal Denge” adlı çalışmada, “dışadönüklüğün, mutluluğun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunurken, nevrotizmin, mutsuzluk, depresyon ve umutsuzlukla anlamlı derecede ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, nevrotizmin mutluluğun ve yaşam doyumunun negatif yordayıcısı olduğunu da saptanmıştır (Hills ve Argyle, 2001).

Nevrotiklik boyutu, bireyleri duygusal kararlılık ve kişisel uyum sürekliliği arasında bir yere yerleştirir. Duygusal olarak sıkıntılanan ve duyguları çok değişiklik gösteren insanlar, nevroitiklik (duygusal dengesizlik) boyutunda yüksek puan alırlar. Nevrotiklik boyutunun yüksek ucunda yer alan bireyler, düşük olan bireylere göre günlük olaylarla baş etmede daha sık stres yaşarlar (McCrae ve Costa, 1987). Ekşi (2004)' nin üniversite öğrencilerinde durumsal tepkiler, baş etme eğilimleri ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; nevroitiklik boyutu ve iyimser tepkiler ile baş etme eğilimleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna karşın Özer (2013) tarafından yapılan 'Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Duygusal Zeka ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi' başlıklı çalışmada, öğrencilerin psikolojik sağlamlık puanları ile beş faktör kişilik özelliklerinden nevroitiklik boyutu puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2. 5. 6. 1. 3. *Yumuşak başlılık (uyumluluk)*

Uyumluluk boyutunda yüksek puan alan kişiler yardım etmeyi seven, güven duyulan ve şefkatli kişilerdir. Bu boyutun bir diğer ucunda ise düşmanca davranabilen ve insanlara

kuşkuyla yaklaşan bireyler vardır (McCrae ve Costa, 1989). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerini beş faktör kişilik özellikleri açısından inceleyen Deniz (2011) tarafından yapılan araştırma sonucunda nevrozizm, dışadönüklük, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişilik özellikleri için en önemli etkenin güvenli bağlanma stili olduğunu, sorumluluk kişilik özelliğinin en önemli yordayıcısının ise saplantılı bağlanma stili olduğu saptanmıştır.

Toplumla uyumlu olan insanlar işbirliğini rekabete tercih ederken, uyumsuz olanlar çıkarları ve inançları için kavgayı tercih ederler. Uyumluluk boyutunda olan insanlar, daha olumlu sosyal ilişkiler kurar ve kavgaya eğilimleri daha azdır. Uyumluluk faktöründen yüksek puan alan bireyler, güvenilir, sadık, cömert, kabul edici, iyi huylu, yardımsever ve işbirliği yapmaya açıktırlar (McCrae ve Costa, 1989).

2. 5. 6. 1. 4. Sorumluluk (özdisiplin)

Özdisiplin boyutunda bulunan bireyler kontrolcü ve disiplin sahibidirler. Bu boyutun yüksek ucunda olan bireyler düzenlidirler ve işlerini yapmadan önce mutlaka bir iş planı yaparlar. Özellikle işbirliği gerektiren işlerde performansları çok yüksektir. Bu kişiler, disiplinli ve başlanılan bir işi bitirebilme özelliğine sahiptirler. Yeterlilik, titizlik, düzen, başarıma isteği ve çabası bu boyutun özellikleri olarak ifade edilmiştir (Öner, 1994).

Çalışan bireylerin beş faktör kişilik özellikleri ile işyerindeki zarar verici davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen Salgado (2002) araştırma sonucunda, çalışan bireylerin iş yerindeki zarar verici davranışları ile sorumluluk kişilik özellikleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulmuştur. Bu boyutun düşük ucunda olan bireyler ise güvenilirmez kişilerdir. Dikkati çabuk dağılan, dikkatsiz kişilerdir.

2. 5. 6. 1. 5. Deneyime açıklık

Açıklık boyutu, kişiler arası ilişkilerde açık olmaktan ziyade, deneyimlere açık olmak olarak tanımlanır. Bu boyutta olan bireylerin hayal güçleri yüksektir ve çok yönlü düşünme özellikleri sayesinde yeni görüşlere açıktırlar. Açıklık boyutunun yüksek ucunda yer alan kişiler, geleneklerden bağımsızlardır ve bağımsız düşüncelere sahiptir. Ayrıca bu bireyler, yeni fikirler üretmeyi seven, sanat ile ilgili, üretken bireylerdir. Açıklık boyutunun düşük

ucunda yer alan bireyler gelenekseldir ve yeni bir şey üretmenin yanı sıra var olanı tercih ederler (Somer vd., 2011).

Çeribaş (2007) tarafından yapılan ‘‘Yöneticilerin Kişilik Özelliklerinin İş Etiğine Etkileri’ başlıklı araştırmada, kişilik özellikleri ile iş etiği arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak, yöneticilerin dışadönüklük, nevrotiklik, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri ile iş etiği davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Yöneticilerin deneyime açıklık kişilik özellikleri ile iş etiği davranışları arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Seydooğulları (2008) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da lise öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ile baba eğitim durumu arasında yaptıkları çalışmada, iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma da ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel bir araştırmadır. Bu model, geçmişte ya da günümüzde yaşanan bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırma konusu değiştirilmez ve tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1995: 24).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünde okuyan 24.901 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünde okuyan 24.901 lisans öğrencisinden güven düzeyi %95, güven aralığı %5 alınarak hesaplanan 335 lisans öğrencisinden oluşmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerine, Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünde okuyan 24.901 lisans öğrencisinden güven düzeyi %95, güven aralığı %5 alınarak hesaplanan 378 lisans öğrencisine 'Kişisel Bilgi Formu', ahlaki olgunlukla ilgili veri analizi için 'Ahlaki Olgunluk Ölçeği', kişilik özellikleri ile ilgili bilgi toplamak için 'Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği' uygulanarak ulaşılmaya planlanılmaktadır.

Kişisel bilgi formu, araştırmacı tarafından geliştirilen bir formdur ve katılımcılara ait; cinsiyet, yaş, fakülte, okudukları sınıf, barınma yeri, en uzun süre buldukları yerleşim yeri, ailenin gelir durumu, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu gibi demografik bilgileri öğrenmek amacı ile uygulanmıştır.

Bireylerin ahlaki olgunluk seviyelerini belirlemek için 'Ahlaki Olgunluk Ölçeği' toplam 66 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin 52 maddesi olumlu ifadelerden oluşurken, ölçeğin 14 maddesi ise olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Ölçekteki

maddelerin derecelendirilmesi ‘evet her zaman, çoğu zaman, ara sıra, çok nadir, hayır hiçbir zaman’ şeklindedir. ‘Evet, her zaman’ seçeneğine (5 puan), ‘çoğu zaman’ seçeneğine (4 puan), ‘ara sıra’ seçeneğine (3 puan), ‘çok nadir’ seçeneğine (2 puan), ‘hayır hiçbir zaman’ seçeneğine ise (1 puan) verilerek ölçek puanlanmaktadır. Olumsuz maddeler ise tam tersi puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan $66 \times 5 = 330$, en düşük puan $66 \times 1 = 66$ puandır. Yüksek puan, yüksek ahlaki olgunluk seviyesini gösterirken, düşük puan ise düşük ahlaki olgunluk seviyesini göstermektedir (Şengün ve Kaya, 2007).

Ahlaki olgunluk ölçeğinin güvenirlik ve geçerlikle ilgili verileri, Samsun ili merkez liselerinden Mayıs-2007 ayında tesadüfi olarak seçilen 830 öğrenciden alınan sonuçlar ile bulunmuştur. Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla, uzmanların görüşleri alınıp, yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde toplandığı, madde-toplam korelasyon katsayıları ($p < 0,01$) düzeyinde önemli görülmüştür. Faktör analizi sonucunda maddelerin birinci faktör yüklerinin 0,30 ile 0,63 arasında, madde analizi sonucunda ise madde toplam puan korelasyon sayılarının 0,34 ile 0,60 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin, ölçüt geçerliliği, Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) ile bakılmış ve aradaki korelasyon katsayısı 0,21 ($p < 0,05$) seviyesinde önemli bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliği için, test-tekrar test, test-yarı test ve Cronbach Alpha güvenirlik kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Ölçeğin, test-tekrar test güvenirlik katsayısı 0,88 olarak, test-yarı test güvenirlik katsayısı 0,89 olarak, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise 0,93 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, Ahlaki Olgunluk Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir (Şengün ve Kaya, 2007).

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği, kişiliğin alt boyutları kısa ve etkili bir şekilde belirlemek amacıyla Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 44 maddeden oluşur ve bu maddeler kişiliğin beş boyutundan oluşmuştur. Bu ölçeğin alt boyutları, dışadönüklük, nevroitiklik, yumuşak başlılık (uyumluluk), sorumluluk (özdenetim) ve deneyime açıklıktır. Dışadönüklük ve nevroitiklik alt ölçekleri 8’er maddeden, yumuşak başlılık ve sorumluluk alt ölçekleri 9’ar maddeden, deneyime açıklık alt ölçeği ise 10 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri, ‘hiç katılmıyorum’ (1 puan), ‘biraz katılıyorum’ (2 puan), ‘ne katılıyorum ne de katılmıyorum’ (3 puan), ‘biraz katılıyorum’ (4 puan), ‘tamamen katılıyorum’ (5 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Türkçe’ye uyarlaması, Sümer ve Sümer (2005) tarafından ‘Uluslararası

Cinsellik Betimleme Projesi' kapsamında yapılmıştır. İngilizceden 28 dile çevrilerek ve 56 ulustan 17837 kişiye uygulanmıştır

3.4. İşlem

Araştırmada Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurul onayı alındıktan sonra Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünden gerekli izinler alındıktan sonra öğrencilere araştırmanın amacı kısaca anlatılarak, cevapların gizli kalacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Uygulanan ölçekler ise araştırmacının kendisi tarafından gönüllü katılımcılara uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde ettiğimiz verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelenmiş ve elde edilen puanlar normal dağılım gösterdiğinden verilerin analizinde parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. İki ölçekten alınan verileri birbiriyle karşılaştırmak için pearson korelasyon analizi, iki grubun bir ölçekten aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için Bağımsız örneklem t testi, bağımlı değişken ile bir veya daha çok bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi karşılaştırmak için regresyon analizi, ikiden fazla olan grupların aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır. Hipotez sınamalarında anlamlı alfa değeri $p < 0.05$ olarak seçilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri

Tablo 1’de katılımcılara ait sosyodemografik bilgiler verilmiştir. Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaş ortalaması 21.7 ± 2.75 (18-36 yaş) olarak bulundu. Çalışmaya katılan 335 öğrencinin 152’si (%45.4) kadın, 183’ü (%54.6) erkekti. Öğrencilerin 102’si (%30.4) ailesinin yanında, 115’i (%34.3) özel evlerinde ve 118’i (%35.2) ise yurttan barınmaktaydı.

Katılımcıların 25’i (%7.5) yaşamlarının en uzun dönemini köyde, 55’i (%16.4) kasabada ya da ilçede, 98’i (%29.3) şehirde ve 157’si (%46.9) büyükşehirde geçirmişlerdir. Çalışmaya katılan öğrencilerden 7’sinin (%2.1) ailesini aylık geliri 500 TL ya da altı, 35’inin (%10.4) 501-1000 TL arası, 61’inin (%18.2) 1001-1500 TL arası, 80’inin (%23.9) 1501-2000 TL ve 152’sinin (%45.4) ise 2001 TL veya üzerindedir. 27 (%8.1) katılımcının annesi okur yazar değil iken; 23’ünün (%6.9) annesi okur yazar, 92’inin (%27.5) annesi ilköğretim, 46’ının annesi (%13.7) ortaokul, 91’inin (%27.2) annesi lise, 50’sinin (%14.9) annesi üniversite ve 6’sının (%1.8) annesi lisansüstü mezunuydu. 11 (%3.3) katılımcının babası okur yazar değil iken; 143’ünün (%4.2) annesi okur yazar, 61’inin (%18.2) babası ilköğretim, 43’ünün babası (%12.8) ortaokul, 106’sının (%31.6) babası lise, 94’ünün (%28.1) babası üniversite ve 6’sının (%1.8) babası lisansüstü mezunuydu

Algılanan anne-baba tutumu değerlendirildiğinde, 43 (%12.8) öğrenci annesinin tutumunu otoriter olarak değerlendirirken, 170’i (%50.7) demokratik, 100’ü (%29.9) aşırı koruyucu ve 22’si (%6.6) ilgisiz olarak bildirdi. Bunun yanında 64 (%19.1) öğrenci babasının tutumunu otoriter olarak bildirirken, 171’i (%51.0) demokratik, 62’si (%18.5) aşırı koruyucu ve 38’i (%11.3) ilgisiz olarak bildirdi.

Tablo 1. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri

	Ort.	S.s
Yaş	21.7.	2.75
	N	%
Cinsiyet		
Kadın	152	45.4
Erkek	183	54.6
Barınma Yeri		
Aile Yanı	102	30.4
Özel Ev	115	34.3
Yurt	118	35.2
En Uzun Süre Yaşadığı Yerleşim Yeri		
Köy	25	7.5
Kasaba/İlçe	55	16.4
Şehir	98	29.3
Büyükşehir	157	46.9
Aylık Gelir		
500 TL ve Altı	7	2.1
501-1000 TL	35	10.4
1001-1500 TL	61	18.2
1501-2000 TL	80	23.9
2000 TL ve üstü	152	45.4
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	27	8.1
Okur-Yazar	23	6.9
İlkokul	92	27.5
Ortaokul	46	13.7
Lise	91	27.2
Üniversite	50	14.9
Lisansüstü	6	1.8
Baba Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	11	3.3
Okur-Yazar	14	4.2
İlkokul	61	18.2
Ortaokul	43	12.8
Lise	106	31.6
Üniversite	94	28.1
Lisansüstü	6	1.8
Algılanan Anne Tutumu		
Otoriter	28	6.6
Demokratik	152	35.8
Aşırı Koruyucu	67	15.8
İlgisiz	114	26.9
Algılanan Baba Tutumu		
Otoriter	398	93.9
Demokratik	24	5.7
Aşırı Koruyucu	2	0.5
İlgisiz		

4.2. Ahlaki Olgunluk ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 2’de yer almaktadır

Tablo 2. Ahlaki Olgunluk ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Yaş	Ahlaki Olgunluk	Dışadönüklük	Nevrotiklik	Yumuşak Başlılık	Sorumluluk	Deneyime Açıklık
Yaş	r		0.050	0.040	-0.127*	0.061	0.192*	0.114*
	p		0.364	0.468	0.020	0.267	0.000	0.038
Ahlaki Olgunluk	r			0.129*	-0.140*	0.368**	0.295**	0.241**
	p			0.018	0.010	0.000	0.000	0.000
Dışadönüklük	r				-0.152**	0.171**	0.282**	0.463**
	p				0.005	0.002	0.000	0.000
Nevrotiklik	r					-0.179**	-0.258**	-0.154**
	p					0.001	0.000	0.005
Yumuşak Başlılık	r						0.252**	0.291**
	p						0.000	0.000
Sorumluluk	r							0.337**
	p							0.000
Deneyime Açıklık	r							
	p							

*. Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

Tablo 3 incelediğinde, yaş ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Nevrotiklik alt boyutu ($r=-0.127$, $p=0.020$) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunurken;

Sorumluluk ($r=0.192$, $p=0.000$) ve Deneyime Açıklık ($r=0.114$, $p=0.038$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ahlaki olgunluk ile Beş Faktör Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından olan Nevrotiklik ($r=-0.140$, $p=0.010$) arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunurken; Dışadönüklük ($r=0.129$, $p=0.018$), Yumuşak Başlılık ($r=0.368$, $p=0.000$), Sorumluluk ($r=0.295$, $p=0.001$) ve Deneyime Açıklık ($r=0.241$, $p=0.000$) arasında ise pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bunun yanında, Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Analiz sonucuna göre; Nevrotiklik alt boyutu ile Dışadönüklük ($r=-0.152$, $p=0.005$), Yumuşak Başlılık ($r=-0.179$, $p=0.001$), Sorumluluk ($r=-0.252$, $p=0.000$) ve Deneyime Açıklık ($r=-0.337$, $p=0.000$) alt boyutları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Benzer şekilde, Dışa Dönüklük ile Yumuşak Başlılık ($r=0.171$, $p=0.002$), Sorumluluk ($r=0.282$, $p=0.000$) ve Deneyime Açıklık ($r=0.463$, $p=0.000$) alt boyutları ile pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Yumuşak Başlılık ile Sorumluluk ($r=0.252$, $p=0.000$) ve Deneyime Açıklık ($r=0.291$, $p=0.000$) arasında da pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile Deneyime Açıklık arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.337$, $p=0.000$).

4.3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puan ortalamaları ile Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t- testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Ahlaki Olgunluk	Kadın	152	239.92	26.93	333	2.788	0.006	0.308
	Erkek	183	231.15	29.98				
Dışa Dönüklük	Kadın	152	26.05	6.26	333	0.862	0.394	0.094
	Erkek	183	25.49	5.63				
Nevrotiklik	Kadın	152	24.97	6.00	333	3.225	0.001	0.351
	Erkek	183	23.04	4.95				
Yumuşak Başlılık	Kadın	152	31.26	6.11	333	1.769	0.078	0.194
	Erkek	183	30.10	5.86				
Sorumluluk	Kadın	152	30.52	6.25	333	0.911	0.363	0.100
	Erkek	183	29.90	6.12				
Deneyime Açıklık	Kadın	152	34.74	6.97	333	-0.241	0.810	-0.026
	Erkek	183	34.92	6.75				

Analiz sonucuna göre; Erkek ve kadın katılımcıların Ahlaki Olgunluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(333)}=2.788$, $p=0.006$, $d=0.308$]. Kadın katılımcıların Ahlaki Olgunluk puan ortalamaları ($\bar{X}=239.92$, $S.S.=26.93$) erkek katılımcıların

puan ortalamalarından ($\bar{X}=231.15$, S.S.=29.98) daha yüksek çıkmıştır. Erkek ve kadın katılımcıların “Nevrotiklik” alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı olarak fark bulunmuştur [$t_{(333)}=3.225$, $p=0.001$, $d=0.351$]. Kadın katılımcıların Nevrotiklik

puan ortalamaları ($\bar{X}=24.97$, S.S.=6.0), erkeklerin ($\bar{X}=23.04$, S.S.=4.95) puan ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutlarına baktığımız zaman; erkek ve kadın katılımcıların Dışa Dönüklük, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (sırasıyla $p=0.394$, $p=0.078$, $p=0.363$, $p=0.810$).

4.4. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının barınma yerine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 4’te, ANOVA sonuçları ise Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

		N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Aile Yanı	102	235.6667	31.23698
	Özel Ev	115	234.1130	26.97360
	Yurt	118	235.6525	28.90343
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışa Dönüklük	Aile Yanı	102	26.0000	5.84621
	Özel Ev	115	26.0435	5.96979
	Yurt	118	25.2373	5.96382
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Aile Yanı	102	24.0098	6.47691
	Özel Ev	115	23.4957	4.65168
	Yurt	118	24.2373	5.44228
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Aile Yanı	102	30.8529	6.34393
	Özel Ev	115	30.2000	5.19311
	Yurt	118	30.8559	6.41882
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Aile Yanı	102	30.5294	7.16386
	Özel Ev	115	30.3565	5.96803
	Yurt	118	29.7119	5.43981
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Aile Yanı	102	34.7255	7.48485
	Özel Ev	115	35.5478	6.37050
	Yurt	118	34.2373	6.68546
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 5. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	180.529	2	90.265	0.107	0.898	0.001
	Grup içi	279236.951	332	841.075			
	Toplam	279417.481	334				
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	47.294	2	23.647	0.672	0.511	0.004
	Grup içi	11676.139	332	35.169			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	33.396	2	16.698	0.545	0.580	0.003
	Grup içi	10169.094	332	30.630			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	32.357	2	16.178	0.449	0.639	0.003
	Grup içi	11959.745	332	36.023			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	41.895	2	20.947	0.547	0.579	0.003
	Grup içi	12705.998	332	38.271			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	101.814	2	50.907	1.089	0.338	0.007
	Grup içi	15514.157	332	46.729			
	Toplam	15615.970	334				

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları barınma yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.898$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları barınma yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.511$, $p=0.580$, $p=0.639$, $p=0.579$, $p=0.338$).

4.5. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk ölçeği puanları ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının en uzun yaşanılan yerleşim yerine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 6'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel

Bulgular

		N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Köy	25	237.7200	38.57624
	Kasaba/İlçe	55	232.6000	28.95053
	Şehir	98	236.7245	27.32877
	Büyükşehir	157	234.6051	28.32792
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışa Dönüklük	Köy	25	23.3600	6.24420
	Kasaba/İlçe	55	25.2545	5.57514
	Şehir	98	25.5510	5.39401
	Büyükşehir	157	26.4204	6.23074
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Köy	25	24.3200	5.76426
	Kasaba/İlçe	55	25.4182	5.22349
	Şehir	98	23.8367	5.55700
	Büyükşehir	157	23.3694	5.52417
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Köy	25	33.1200	6.24713
	Kasaba/İlçe	55	30.4182	5.56674
	Şehir	98	30.4592	6.10420
	Büyükşehir	157	30.4140	5.99149
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Köy	25	32.1200	6.13270
	Kasaba/İlçe	55	29.2000	5.21536
	Şehir	98	30.5714	6.49504
	Büyükşehir	157	29.9745	6.26135
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Köy	25	32.5600	7.81068
	Kasaba/İlçe	55	34.9273	6.08536
	Şehir	98	34.2653	6.54650
	Büyükşehir	157	35.5223	7.05254
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 7. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	812.163	3	270.721	0.322	0.810	0.003
	Grup içi	278605.317	331	841.708			
	Toplam	279417.481	334				
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	230.737	3	76.912	2.215	0.086	0.020
	Grup içi	11492.696	331	34.721			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	175.707	3	58.569	1.933	0.124	0.017
	Grup içi	10026.783	331	30.292			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	167.654	3	55.885	1.564	0.198	0.014
	Grup içi	11824.448	331	35.723			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	168.554	3	56.185	1.478	0.220	0.013
	Grup içi	12579.338	331	38.004			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	235.827	3	78.609	1.692	0.169	0.015
	Grup içi	15380.143	331	46.466			
	Toplam	15615.970	334				

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları en uzun yaşanan yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.810$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları en uzun yaşanan yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.086$, $p=0.124$, $p=0.198$, $p=0.220$, $p=0.169$).

4.6. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarının ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının ailenin gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 8’de, ANOVA sonuçları ise Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

		N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	A.500 TL ve Altı	7	249.5714	24.63640
	B.501-1000 TL	35	221.8571	37.91798
	C.1001-1500 TL	61	238.3115	22.74829
	D.1501-2000 TL	80	236.1250	25.49727
	E.2001 TL ve Üstü	152	235.7171	30.02304
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışa Dönüklük	A.500 TL ve Altı	7	23.4286	6.87646
	B.501-1000 TL	35	24.8857	5.84994
	C.1001-1500 TL	61	24.6885	5.55140
	D.1501-2000 TL	80	26.6625	6.13961
	E.2001 TL ve Üstü	152	25.9934	5.89140
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	A.500 TL ve Altı	7	23.2857	6.52468
	B.501-1000 TL	35	23.8857	5.05715
	C.1001-1500 TL	61	25.2131	5.11571
	D.1501-2000 TL	80	22.7750	5.25062
	E.2001 TL ve Üstü	152	24.0263	5.82180
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	A.500 TL ve Altı	7	35.8571	3.67099
	B.501-1000 TL	35	28.7143	6.51050
	C.1001-1500 TL	61	31.1311	5.55420
	D.1501-2000 TL	80	30.7250	6.33650
	E.2001 TL ve Üstü	152	30.5789	5.81791
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	A.500 TL ve Altı	7	33.5714	7.76439
	B.501-1000 TL	35	31.2571	4.86490
	C.1001-1500 TL	61	30.7705	5.37089
	D.1501-2000 TL	80	31.5125	6.05877
	E.2001 TL ve Üstü	152	28.8421	6.50736
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	A.500 TL ve Altı	7	29.8571	8.11231
	B.501-1000 TL	35	34.9714	6.90475
	C.1001-1500 TL	61	33.6230	6.06950
	D.1501-2000 TL	80	35.3875	6.72704
	E.2001 TL ve Üstü	152	35.2303	7.04900
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 9. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2	Fark
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	8374.813	4	2093.703	2.549	0.039	0.030	B<C
	Grup içi	271042.668	330	821.341				
	Toplam	279417.481	334					
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	208.213	4	52.053	1.492	0.204	0.017	
	Grup içi	11515.220	330	34.895				
	Toplam	11723.433	334					
Nevrotiklik	Gruplar arası	211.444	4	52.861	1.746	0.140	0.021	
	Grup içi	9991.046	330	30.276				
	Toplam	10202.490	334					
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	336.148	4	84.037	2.379	0.049	0.028	A>B
	Grup içi	11655.953	330	35.321				
	Toplam	11992.101	334					
Sorumluluk	Gruplar arası	556.508	4	139.127	3.766	0.005	0.044	E<D
	Grup içi	12191.385	330	36.944				
	Toplam	12747.893	334					
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	311.885	4	77.971	1.681	0.154	0.020	
	Grup içi	15304.085	330	46.376				
	Toplam	15615.970	334					

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk puan ortalamaları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir [F(4,330)=2.549, p=0.039, $\eta^2=0.039$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına baktığımız zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “501-1000 TL” ($\bar{X}=221.86$, S.S.=37.92) ile “1001-1500 TL” ($\bar{X}=238.31$, S.S.=22.75) olan öğrencilerin Ahlaki Olgunluk puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışadönüklük, Nevrotiklik ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla p=0.204, p=0.140, p=0.154).

Yumuşak Başlılık alt boyutu puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir [F(4,330)=2.379, p=0.049, $\eta^2=0.028$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına baktığımız zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “500 TL ve altı” ($\bar{X}=35.86$, S.S.=3.67) ile “501-1000 TL” ($\bar{X}=28.71$, S.S.=6.51) olan öğrencilerin Yumuşak Başlılık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Sorumluluk alt boyutu puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir [F(4,330)=3.766, p=0.005, $\eta^2=0.044$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına baktığımız zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “1501- 2000 TL ” ($\bar{X}=31.51$, S.S.=6.06) ile “2001 TL ve Üstü” ($\bar{X}=28.84$, S.S.=6.51) olan öğrencilerin Sorumluluk puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

4.7. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarının ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 10’da, ANOVA sonuçları ise Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

		N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Okur Yazar Değil	27	237.4444	25.14165
	Okur Yazar	23	238.4348	24.47787
	İlkokul	92	238.2826	27.05522
	Ortaokul	46	236.8261	31.21844
	Lise	91	228.0330	28.78636
	Üniversite	50	239.3800	31.42525
	Lisansüstü	6	222.8333	41.30093
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışa Dönüklük	Okur Yazar Değil	27	24.4074	4.87741
	Okur Yazar	23	26.2174	4.71898
	İlkokul	92	25.7283	6.35420
	Ortaokul	46	25.3478	5.78587
	Lise	91	25.4725	5.87337
	Üniversite	50	26.9600	6.35340
	Lisansüstü	6	27.3333	6.25033
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Okur Yazar Değil	27	21.5556	5.44436
	Okur Yazar	23	24.6087	4.91509
	İlkokul	92	24.5870	5.57497
	Ortaokul	46	23.5435	5.08027
	Lise	91	23.8791	5.57940
	Üniversite	50	24.3400	6.00207
	Lisansüstü	6	21.3333	4.13118
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Okur Yazar Değil	27	31.2222	5.74679
	Okur Yazar	23	31.8261	5.88258
	İlkokul	92	31.4022	6.02752
	Ortaokul	46	30.1522	4.57999
	Lise	91	29.4615	6.46238
	Üniversite	50	31.2400	6.33281
	Lisansüstü	6	27.8333	4.49073
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Okur Yazar Değil	27	32.3333	6.98350
	Okur Yazar	23	31.7826	5.76791
	İlkokul	92	30.8913	5.81105
	Ortaokul	46	30.0870	5.60486
	Lise	91	29.3626	5.56081
	Üniversite	50	28.4000	7.60773
	Lisansüstü	6	31.5000	6.02495
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Okur Yazar Değil	27	34.0370	6.71669
	Okur Yazar	23	34.3478	6.86631
	İlkokul	92	34.7609	7.02487
	Ortaokul	46	34.7174	6.51720
	Lise	91	34.9451	6.95440
	Üniversite	50	35.3400	6.94471
	Lisansüstü	6	36.5000	6.83374
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 11. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	6.83374	6	1306.064	1.577	0.153	0.000
	Grup içi	271581.094	328	827.991			
	Toplam	279417.481	334				
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	156.425	4	26.071	0.739	0.618	0.013
	Grup içi	11567.008	330	35.265			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	258.404	4	43.067	1.421	0.206	0.025
	Grup içi	9944.086	330	30.317			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	297.507	4	49.585	1.391	0.218	0.025
	Grup içi	11694.594	330	35.654			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	460.881	4	76.814	2.051	0.059	0.036
	Grup içi	12287.011	330	37.460			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	54.279	4	9.047	0.191	0.979	0.004
	Grup içi	15561.691	330	47.444			
	Toplam	15615.970	334				

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.153$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puanları anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.618$, $p=0.206$, $p=0.218$, $p=0.059$, $p=0.979$).

4.8. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarının ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 12’de, ANOVA sonuçları ise Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

	Eğitim Durumu	N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Okur Yazar Değil	11	226.0000	31.77420
	Okur Yazar	14	230.4286	23.48720
	İlkokul	61	241.6721	24.51919
	Ortaokul	43	239.4884	23.55376
	Lise	106	232.3679	29.85722
	Üniversite	94	233.1277	32.66949
	Lisansüstü	6	245.1667	26.35463
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışa Dönüklük	Okur Yazar Değil	11	25.6364	7.67167
	Okur Yazar	14	24.2857	5.79693
	İlkokul	61	25.1967	5.77587
	Ortaokul	43	26.1628	6.02744
	Lise	106	25.6981	5.94606
	Üniversite	94	26.0532	5.85188
	Lisansüstü	6	28.0000	5.96657
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Okur Yazar Değil	11	20.6364	3.61311
	Okur Yazar	14	22.4286	4.30946
	İlkokul	61	23.8852	5.80832
	Ortaokul	43	23.3023	5.23966
	Lise	106	24.2170	5.94740
	Üniversite	94	24.4574	5.15494
	Lisansüstü	6	24.1667	7.27782
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Okur Yazar Değil	11	31.5455	7.48817
	Okur Yazar	14	29.5000	4.50214
	İlkokul	61	31.3279	6.63757
	Ortaokul	43	30.0000	5.30498
	Lise	106	30.4528	5.71736
	Üniversite	94	30.7766	6.34688
	Lisansüstü	6	29.8333	4.02078
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Okur Yazar Değil	11	30.0000	6.58787
	Okur Yazar	14	32.3571	4.25363
	İlkokul	61	31.0930	6.50573
	Ortaokul	43	30.0870	5.60486
	Lise	106	30.1321	5.30243
	Üniversite	94	29.5745	7.18494
	Lisansüstü	6	31.1667	6.79461
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Okur Yazar Değil	11	34.0909	4.20606
	Okur Yazar	14	34.0714	6.54528
	İlkokul	61	34.3443	6.80413
	Ortaokul	43	35.7442	7.42292
	Lise	106	34.4811	6.58169
	Üniversite	94	35.1702	7.22844
	Lisansüstü	6	37.5000	7.09225
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 13. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	6443.913	6	1306.064	1.290	0.261	0.023
	Grup içi	272973.568	328	827.991			
	Toplam	279417.481	334				
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	95.457	4	26.071	0.449	0.846	0.008
	Grup içi	11627.976	330	35.265			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	203.076	4	43.067	1.110	0.356	0.020
	Grup içi	9999.413	330	30.317			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	83.026	4	49.585	0.381	0.891	0.007
	Grup içi	11909.076	330	35.654			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	145.087	4	76.814	0.629	0.707	0.011
	Grup içi	12602.805	330	37.460			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	130.937	4	9.047	0.462	0.836	0.008
	Grup içi	15485.033	330	47.444			
	Toplam	15615.970	334				

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.261$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puanları baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.846$, $p=0.356$, $p=0.891$, $p=0.707$, $p=0.836$).

4.9. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarının ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının algılanan anne tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 14’te, ANOVA sonuçları ise Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

	Algılanan Anne Tutumu	N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Otoriter	43	238.5581	28.49921
	Demokratik	170	236.8941	26.86302
	Aşırı Koruyucu	100	233.3200	29.81251
	İlgisiz	22	223.0000	38.27345
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışadönüklük	Otoriter	43	26.0465	6.36940
	Demokratik	170	25.8882	5.97969
	Aşırı Koruyucu	100	25.9400	5.70100
	İlgisiz	22	23.1818	5.35978
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Otoriter	43	24.1860	6.60179
	Demokratik	170	23.2588	5.03750
	Aşırı Koruyucu	100	24.8000	5.75949
	İlgisiz	22	24.4091	5.51758
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Otoriter	43	29.8140	6.42264
	Demokratik	170	30.9588	5.75882
	Aşırı Koruyucu	100	30.5100	6.23042
	İlgisiz	22	30.2273	6.01531
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Otoriter	43	29.3488	7.01320
	Demokratik	170	30.8176	5.94320
	Aşırı Koruyucu	100	29.5300	6.13230
	İlgisiz	22	29.8636	6.34932
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Otoriter	43	34.6047	6.66597
	Demokratik	170	35.2000	6.41061
	Aşırı Koruyucu	100	34.5300	7.41205
	İlgisiz	22	33.8636	7.89994
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 15. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	4599.022	3	1533.007	1.846	0.139	0.016
	Grup içi	274818.458	331	830.267			
	Toplam	279417.481	334				
Dışadönüklük	Gruplar arası	155.737	3	51.912	1.485	0.218	0.013
	Grup içi	11567.696	331	34.948			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	160.048	3	53.349	1.758	0.155	0.016
	Grup içi	10042.442	331	30.340			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	52.024	3	17.341	0.481	0.696	0.004
	Grup içi	11940.077	331	36.073			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	143.277	3	47.759	1.254	0.290	0.011
	Grup içi	12604.615	331	38.080			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	54.990	3	18.330	0.390	0.760	0.004
	Grup içi	15560.980	331	47.012			
	Toplam	15615.970	334				

İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları algılanan anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.139$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puanları algılanan anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.218$, $p=0.155$, $p=0.696$, $p=0.290$, $p=0.760$).

4.10. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarının ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları puanlarının algılanan baba tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 16'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

	Algılanan Baba Tutumu	N	Ort.	SS
Ahlaki Olgunluk	Otoriter	64	229.5313	27.66407
	Demokratik	171	236.9942	28.22462
	Aşırı Koruyucu	62	240.2258	26.60483
	İlgisiz	38	227.8421	35.40158
	Toplam	335	235.1284	28.92368
Dışadönüklük	Otoriter	64	26.0469	5.67487
	Demokratik	171	25.8596	6.17425
	Aşırı Koruyucu	62	26.1290	5.09736
	İlgisiz	38	24.1053	6.38744
	Toplam	335	25.7463	5.92453
Nevrotiklik	Otoriter	64	24.8281	6.00675
	Demokratik	171	23.3743	5.19957
	Aşırı Koruyucu	62	24.3387	6.31663
	İlgisiz	38	24.1053	4.60194
	Toplam	335	23.9134	5.52688
Yumuşak Başlılık	Otoriter	64	31.0313	5.69870
	Demokratik	171	30.4503	5.94699
	Aşırı Koruyucu	62	31.1452	6.51567
	İlgisiz	38	29.9211	5.91097
	Toplam	335	30.6299	5.99204
Sorumluluk	Otoriter	64	30.4375	6.38419
	Demokratik	171	30.4094	5.99674
	Aşırı Koruyucu	62	30.0323	6.31669
	İlgisiz	38	28.9737	6.49943
	Toplam	335	30.1821	6.17797
Deneyime Açıklık	Otoriter	64	34.9531	6.03805
	Demokratik	171	34.6433	6.94399
	Aşırı Koruyucu	62	35.5000	6.58301
	İlgisiz	38	34.4211	8.11616
	Toplam	335	34.8358	6.83772

Tablo 17. Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Algılanan Baba Tutumu Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Ahlaki Olgunluk	Gruplar arası	6228.658	3	2076.219	2.516	0.058	0.022
	Grup içi	273188.820	331	825.344			
	Toplam	279417.481	334				
Dışa Dönüklük	Gruplar arası	119.395	3	39.798	1.135	0.335	0.010
	Grup içi	11604.038	331	35.058			
	Toplam	11723.433	334				
Nevrotiklik	Gruplar arası	115.867	3	38.622	1.267	0.285	0.011
	Grup içi	10086.622	331	30.473			
	Toplam	10202.490	334				
Yumuşak Başlılık	Gruplar arası	51.380	3	17.127	0.475	0.700	0.004
	Grup içi	11940.722	331	36.075			
	Toplam	11992.101	334				
Sorumluluk	Gruplar arası	69.888	3	23.296	0.608	0.610	0.006
	Grup içi	12678.004	331	38.302			
	Toplam	12747.893	334				
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	41.108	3	13.703	0.291	0.832	0.003
	Grup içi	15574.862	331	47.054			
	Toplam	15615.970	334				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları algılanan baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=0.058$).

Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puanları algılanan baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (sırasıyla $p=0.335$, $p=0.285$, $p=0.700$, $p=0.610$, $p=0.832$).

4.11. Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Ahlaki Olgunluk Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk puanlarının hangi Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt boyutları tarafından yordandığını sınamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Ahlaki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Yordayıcısı Olarak BFKÖ Alt boyutlarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R	R ²	B	SH	B	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	0.433	0.187	157.290	14.016		11.223	0.000		
Dışadönüklük			-0.115	0.277	-0.024	-0.415	0.679	0.129	-0.023
Nevrotiklik			-0.144	0.272	-0.028	-0.531	0.596	0.140	-0.029
Yumuşak Başlılık			1.405	0.256	.0291	5.487	0.000	0.368	0.290
Sorumluluk			0.878	0.258	0.188	3.399	0.001	0.295	0.184
Deneyime Açıklık			0.423	0.250	0.100	1.693	0.423	0.241	0.093
Bağımlı Değişken: Ahlaki Olgunluk Ölçeği Puanı									

İstatistiksel anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, Yumuşak Başlılık alt boyutu ($\beta=0.291$, $t= 5.487$, $p=0.000$) ile Sorumluluk alt boyutunun ($\beta=0.188$, $t= 3.399$, $p=0.001$) kişilerin Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Yumuşak Başlılık ile Sorumluluk alt boyutları ahlaki olgunluk puanlarının %18.7'sini açıklamaktadır ($R^2=0.187$, $F(5,329)= 15.172$, $p=0.000$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin aile özellikleri, aile tutumları, yaşadıkları çevre ve cinsiyetlerinin ahlaki olgunluklarına olan etkilerine bakılmıştır.

5.1. Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Ahlaki Olgunluk Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Yapılan analiz sonuçlarına göre, yumuşak başlılık alt boyutu ile sorumluluk alt boyutunun kişilerin ahlaki olgunluk ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunurken, yumuşak Başlılık ile Sorumluluk alt boyutları ahlaki olgunluk puanlarının %18.7'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Beş faktör kişilik özellikleri ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya literatürde rastlanmamış olması beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarının ahlaki olgunluk puanlarını yordamasına ilişkin bulguları karşılaştırmayı güçleştirmektedir. Bununla birlikte ahlaki olgunluk ölçeğinden alınan puanları yükselten içeriklerin kişinin başkalarına olan sorumluluk ve görevleri ile öğrenmeye dayalı toplumsal kurallar olduğu göz önüne alındığında bu sonuç anlam kazanmaktadır.

Yaş ile Ahlaki Olgunluk ve Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Konu ile ilgili literatüre bakıldığında, bazı araştırmaların ahlaki olgunluk ile yaş arasındaki ilişki desteklenirken, bazı araştırmalarda desteklenmediği görülmüştür. Kaya ve Aydın (2011) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiş ve 17-20 yaş arasındaki öğrencilerin ahlaki olgunlukları, 20-24 yaş arasındaki öğrencilerin ahlaki olgunluklarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Bore, Mumra, Kerridge ve Powis (2005)' in yaş değişkeninin ahlaki yargı üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmada, yaşı daha büyük olan öğrencilerin daha yüksek ahlaki eğilime sahip oldukları tespit edilmiştir. Diğer yandan, Kaya (1993) üniversite öğrencilerinin ahlaki

yargılarını bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında, üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneği ile yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Kişilik gelişiminin ergenlik dönemi sonu ve genç erişkinlik döneminde tamamlandığı bilinmektedir. Bu nedenle yaşla birlikte ahlaki olgunluğun artması beklenen bir sonuçtur. Ancak bizim araştırma grubumuzun yaş ortalamasının 21.7 ± 2.75 olması, ilişki bulunmamasına neden olmuş olabilir.

Ahlaki olgunluk ile Beş Faktör Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından olan Nevrotiklik arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunurken; Dışadönüklük, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık arasında ise pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bunun yanında, Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Analiz sonucuna göre; Nevrotiklik alt boyutu ile Dışadönüklük, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık alt boyutları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Benzer şekilde, Dışa Dönüklük ile Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık alt boyutları ile pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Yumuşak Başlılık ile Sorumluluk ve Deneyime Açıklık arasında da pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile Deneyime Açıklık arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar bize tüm ahlaki olgunluk gelişim teorilerinde ortak olan kişinin ahlaki olgunluğunun toplumsal kuralları öğrenme, sorumluluk, sonuçları değerlendirebilme gibi özelliklerle bağlantılı olduğu bilgisinin doğrulamaktadır. Nevrotiklik boyutunda yüksek puan alan kişilerin, kaygılı, sinirli, depresif, mutsuz, duygusal ve başkalarına karşı güvensiz olduğu, uzun süre boyunca olumsuz duygularla yaşama ve bazı davranış patolojileri geliştirme eğiliminde olduğu bilgisi (Barrick ve Mount,1991) nevrotiklik alt boyutunun ahlaki olgunlukla olan negatif ilişkisini açıklamaktadır.

5.2. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Yorumu

Analiz sonucuna göre; Erkek ve kadın katılımcıların Ahlaki Olgunluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadın katılımcıların Ahlaki Olgunluk puan ortalamaları erkek katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Literatüre bakıldığında, Seydooğulları (2008) yılında yaptıkları araştırmada, lise öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneği puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Şengün (2008) ahlaki olgunluk düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulurken, Kakçı (2009) ahlaki olgunluğun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelediği bir araştırmada; kız çocukların erkek çocuklara göre ahlaki olgunluk yönünden farklılaştığını tespit etmiştir.

Walker (1984) Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisini cinsiyet faktörü üzerinden incelediği çalışmada, özellikle çocukluk ile yetişkinlik dönemlerinde bazı cinsiyet farklılıkları bulunmuştur.

Tüm toplumlarda olmakla beraber özellikle bizim toplumumuz da kız çocuklarına daha küçük yaşlarda sorumluluklar verilmekte ve daha fazla toplumsal kurala uyması beklenmektedir. Ahlaki olgunluk puanlarının kız çocuklarında daha yüksek olması, toplumsal olarak kız ve erkek çocuklara yaklaşımlardaki farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir.

5.3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri ve Barınma Yeri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları barınma yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışa Dönüklük, Nevrotiklik, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları barınma yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Literatür taraması yapıldığında, üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ve kişilik özellikleri ile barınma yerleri arasında ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak, Rubinstein(2007) kişilik özellikleri ile bağımlılık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, 601 tane üniversite öğrencisinden örneklem oluşturmuş ve onlara

bilgi formu, Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Tipik İnançlar Ölçeği uygulamıştır. Aileleri ile birlikte yaşayan öğrencilerin aileleri ile birlikte yaşamayan öğrencilere göre daha fazla bağımlı, nevrotik, daha az dışa dönük ve açık olduklarını belirlenmiştir. Öğrencilerin üniversite eğitimi sırasında yaşadıkları yerler, kendi özellikleri ya da değerlerinden daha çok ekonomik koşulları ve ulaşılabilirlikle ilişkilidir. Bu nedenle kişilik özellikleri ve ahlaki olgunlukla bir ilişki bulunmaması beklenen bir sonuçtur. Diğer yandan genç erişkin dönemde aile yanında yaşamaya devam etmek, kendine ilişkin bir çok sorumluluğu almamak kişilik gelişimini etkileyen ve bağımsızlığı engelleyen bir faktördür. Dolayısıyla aile yanında eğitime devam eden gençlerin daha bağımlı ve nevrotik özelliklere sahip olmaları doğaldır.

Benzer şekilde üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları en uzun yaşanan yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Konu ile ilgili literatüre bakıldığında, Şengün (2008) de, en uzun yaşanan barınma yerinin köy ya da kasaba olduğu bireylerde ahlaki olgunluk düzeyleri, en uzun yaşanan barınma yerinin şehir olduğu bireylere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Kaya ve Aydın (2011) de yapılan araştırmada herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Diğer yandan, Ferguson ve Cairns (2002) , Kuzey İrlanda, İrlanda ve İskoçya’da yaşayan gençlerin ahlaki sorumluluklarının incelenmesi adlı çalışmasında, farklı milliyetlerden bireyler kullanmışlar ve milletler arasındaki farklılıkları saptamak istemişler. Araştırmada küçük kasaba, büyük şehir ve kentte yaşamını devam ettiren farklı ırklardan olan kişilere 613 tane anket yapmışlar. Sonuç olarak, 30 yaşında olan Kuzey İrlandalı katılımcıların gelişimlerinin tam olarak gelişmediği belirlenmiştir.

Bizim çalışma grubumuzun çoğunluğu (%76.2) daha önceki yaşamlarını şehirlerde geçirmiştir. Benzer kültürel özelliklere ve çevrelere sahip olduklarından ahlaki olgunluk düzeyleri ve kişilik özellikleri ile yaşanan yer arasında anlamlı ilişki bulunamamış olabilir.

5.4. Ahlaki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Ailenin Özellikleri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk puan ortalamaları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ailesinin aylık gelir düzeyi “501-1000 TL” ile

“1001-1500 TL” olan öğrencilerin Ahlaki Olgunluk puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu gelir dağılımları arasındaki farkı yorumlamak zordur. Yorum yapabilmek için ekonomik düzeyin etkileyebileceği aile düzeni, ailede suç oranı, ebeveyn ilişkisi gibi başka faktörleri değerlendirmek gerekir.

Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, Kakçı (2009) tarafından yapılan araştırmada, ahlaki olgunluğun ailenin ekonomik gelir düzeyine göre farklılaşmadığını tespit ederken, Kabaday ve Aladağ (2010) yılında gelir düzeyi ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, gelir düzeyi düşük olanın lehine anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Diğer yandan, Bakioğlu (2013) gelir düzeyine göre ahlaki olgunluk düzeylerini incelediğine, gelir düzeyi düşük olanların lehine anlamlı farklılık tespit ederken, Kaya (1993) üniversite öğrencilerine yaptığı bir araştırmada, ahlaki yargı yeteneği ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmiştir. Benzer bir bulguyu da, Seydooğulları (2008) tarafından ahlaki olgunluk ve ailenin gelir düzeyi arasında bir ilişkinin olmadığını bulmuştur. Gümüş (2015) ise ailesinin gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin ahlaki gelişim bakımından daha yüksek seviyede olduklarını tespit etmiştir.

Yapılan araştırmamızın sonuçlarına baktığımızda, Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları olan Dışadönüklük, Nevrotiklik ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Yumuşak Başlılık alt boyutu puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına baktığımız zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “500 TL ve altı” ile “501-1000 TL” olan öğrencilerin Yumuşak Başlılık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Sorumluluk alt boyutu puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına baktığımız zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “1501- 2000 TL ” ile “2001 TL ve Üstü” olan öğrencilerin Yumuşak Başlılık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklar ailenin geliri azaldıkça çocuklara yüklenen sorumlulukların arttığı şeklinde yorumlanabilir. Tatlıoğlu (2014) yaptığı araştırmada duygusal dengesizlik/nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmazken, sorumluluk alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu saptamıştır. Ailesinin geliri 0-500 ve 501-1000 arasında olan

öğrencilerin sorumluluk puan ortalamaları, 1501-2000 arasında geliri olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuç bizim aile geliri yükseldikçe çocuklardan beklentilerin azaldığı ve sorumluluk verme oranlarının düştüğü yorumumuzu desteklemektedir.

Katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Konu ile ilgili literatür çalışmaları incelendiğinde araştırma sonuçlarının bizim araştırma sonucumuzla aynı olmadığı görülmektedir. Seydooğulları (2008) tarafından yapılan çalışmada, anne eğitim seviyesine göre lise öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, Şengün (2008) tarafından yapılan çalışmada, annelerinin öğrenim düzeyi okula gitmemiş ve ilkokul olan lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk puan ortalamaları, annesi lise ve üniversite mezunu olan lise öğrencilerinin ahlaki puan ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bakioğlu (2013) yaptığı çalışmada, annesi okur yazar olmayan üniversite öğrencilerinin, anneleri lise, ortaokul ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu konudaki literatürün kendi arasında ve bizim bulgularımızla farklılık göstermesi anne eğitimin ahlaki olgunluk üzerinde tek başına etkin olmadığını düşündürmektedir.

Yapılan analizler benzer şekilde üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatür taraması yapıldığında konu ile ilgili çıkan sonucumuz Çapan (2005) ve Bakioğlu (2013) çalışmaları ile farklılık göstermektedir. Çapan (2005) Piaget'in ahlaki gelişim kuramını dikkate alarak 3-11 yaşları arasındaki çocukların ahlak gelişim düzeylerinin babalarının eğitim durumları arasındaki ilişkiye baktığı çalışmada, baba eğitim durumu düşük olan çocukların daha yüksek ahlaki yargı puanları aldıklarını saptamıştır. Bakioğlu (2013) ise babaları ilkokul mezunu olan üniversite öğrencilerin ahlaki olgunluk puan ortalamaları, babaları lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, babaları ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk puan ortalamaları, babaları üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerin ahlaki olgunluk puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer yandan araştırma sonucumuz Şengün (2008) ve Seydooğulları (2008) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da lise

öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ile baba eğitim durumu arasında yaptıkları çalışmada, iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişler.

5.5. Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Puanlarının Algılanan Anne ve Baba Tutumları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları algılanan anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Konu ile ilgili Seydooğulları (2008) tarafından yapılan çalışma araştırmamızın sonucu ile benzerlik gösterirken, Şengün (2008) anne tutumunu demokratik olarak işaretleyen öğrencilerin ahlaki olgunluk puanlarının, anne tutumunu otoriter ve ilgisiz işaretleyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hart, Atkins ve Ford (1999) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerde ahlaki kimliğin oluşumunda ailenin etkisini incelenmiştir. Ergenlerin ahlaki kimlik gelişiminde ailenin doğrudan etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları algılanan baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde, Seydooğulları (2008) tarafından yapılan araştırmada benzer sonuç bulunurken, Şengün (2008) tarafından yapılan araştırmada, baba tutumunu demokratik olarak işaretleyen katılımcıların ahlaki olgunluk puanları, baba tutumunu otoriter olarak işaretleyen katılımcıların ahlaki olgunluk puanından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ahlaki olgunluğun anne baba tutumlarından etkilenmesi beklenir. Ancak araştırmada anne baba tutumlarına ilişkin ayrıntılı değerlendirme yapılmamış ve sadece algılanan tutumlar değerlendirilmiştir. Bu nedenle anne ve baba tutumları ile ahlaki olgunluk puanları arasında ilişki bulunamamış olabileceği düşünülmüştür.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuçlar

Ahlaki olgunluk ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın analiz sonuçlarına göre bazı kişilik özellikleri ile ahlaki olgunluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bağlantılar bulunmuştur.

Beş faktörlü kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutu ile sorumluluk alt boyutunun kişilerin Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Benzer şekilde ahlaki olgunluk ile Beş Faktör Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından olan dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık arasında bulunan pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı olan ilişki nedeniyle ahlaki olgunluğun sorumluluk taşımak, etkileşim, öğrenme ve kurallara uyma becerisi ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Buna karşın nevroitiklik özelliği ile ahlaki olgunluk arasında bulunan negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kendine dönük, iletişime kapalı, sorunlu ve mutsuz kişilik özelliklerin ahlaki olgunluğunu olumsuz etkilediği ileri sürülebilir.

Bunun yanında, Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Analiz sonucuna göre; Nevrotiklik alt boyutu ile Dışadönüklük, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık alt boyutları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde, dışa dönüklük ile yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık alt boyutları ile pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunurken, yumuşak başlılık ile sorumluluk ve deneyime açıklık arasında da pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile deneyime açıklık arasında ise pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç kişiliğin tek boyutlu olmadığını düşündürmektedir.

Öğrencilerin ahlaki olgunlukları cinsiyete göre incelendiğinde, ahlaki olgunluk ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadınların ahlaki olgunlukları, erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Diğer yandan, erkek ve kadın katılımcıların "Nevrotiklik" alt

boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın üniversite öğrencilerinin nevroitiklik puan ortalamaları, erkek üniversite öğrencilerinin nevroitiklik puanından daha yüksek bulunurken, erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, kız çocukların ailede erkek çocuklara göre daha toplum kurallarına uyan ve bağımlı yetiştirilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Üniversite öğrencilerinin barınma yerleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri ve beş faktör kişilik ölçeği alt boyutları olan dışa dönüklük, nevroitiklik, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık puan ortalamalarının barınma yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum üniversite öğrencilerinin barınma yerlerini üniversite dönemi boyunca barınma ihtiyaçlarını karşıladığı ve koşullara göre seçilmiş bir yer olarak görmesiyle açıklanabilir.

Üniversite öğrencisi katılımcıların Ahlaki Olgunluk Ölçeği puanları ve beş faktör kişilik ölçeği alt boyutları olan dışa dönüklük, nevroitiklik, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık puan ortalamaları ile en uzun yaşanan yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum araştırma grubunun büyük çoğunluğunun benzer koşullarda büyümüş olmaları ile açıklanabileceği gibi gelişen teknoloji ağı sayesinde kırsal alanda yada kentsel alandaki yaşamın arasında çok fazla bir fark kalmadığı, bireylerin evlerinde olan sosyal medya araçları sayesinde istedikleri bilgiye ve imkana kolayca ulaşabilmeleriyle de açıklanabilir.

Ahlaki olgunluk ile öğrencilerin ailesinin gelir düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, analiz sonuçlarına göre; üniversite öğrencisi katılımcıların ahlaki olgunluk puan ortalamaları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Tukey HSD sonuçlarına bakıldığı zaman; ailesinin aylık gelir düzeyi “501-1000 TL” ile “1001-1500 TL” olan öğrencilerin

Ahlaki Olgunluk puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Beş Faktör Kişilik Ölçeği alt boyutları ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkiye bakıldığında, Dışadönüklük, Nevrotiklik ve Deneyime Açıklık puan ortalamaları ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Yumuşak başlılık ve sorumluluk alt boyutuyla ahlaki olgunluk puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum

sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan ailede yetişen çocukların istediklerine hemen sahip olamama, güçlükle edinilen küçük bir eşyanın değerinin fazla olması yada o eşyaya hiç sahip olamama gibi temel gereksinimlerin güçlükle karşılandığı yada hiç karşılanamadığı bir ailede yetişmenin kişinin zorlukla baş etme gücünü arttırmasıyla ve böylece diğerlerinden daha çok sorumluluk almak zorunda kalmalarıyla ilişkili olabilir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk ile anne ve eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. Çocuğun gelişimi ve desteklenmesi için anne baba eğitiminin önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak ahlaki olgunluğu değerlendiren sorular eğitimden daha çok toplumsal ve aile kültürüne ilişkin değerlerdir. Araştırma grubunun ailesel özelliklerinin tamamı ve örnek aldıkları ebeveynlerine ilişkin ahlaki olgunluk puanları değerlendirmeye alınmadığı için bu bulgudan kesin sonuç çıkartmak olası değildir.

Üniversite öğrencisi katılımcıların ahlaki olgunluk ile algılanan anne ve baba tutumu arasındaki ilişkiye bakıldığında yapılan araştırmamızda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ahlaki olgunluğun gelişmesinde aile tutumlarının ve aile ile kurulan ilişkinin önemi bilindiği için ebeveynlerin tutumlarıyla ahlaki olgunluk arasında ilişki olması beklenirdi. Ancak sadece araştırma grubunun ebeveynlerine ilişkin tutum algıları değerlendirilmiş ve ebeveynler değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu nedenle elde edilen sonuç ebeveyn tutumları ahlaki olgunluğu etkilemez şeklinde yorumlanamaz.

6. 2. Öneriler

Bu araştırmanın örnekleme Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsünde öğrenim gören 335 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırmanın örnekleme sayıca çoğaltılarak ve farklı bölgelerden örneklem alınarak daha genellenebilir sonuçlara ulaşmak mümkün olabilir.

Örnekleme grubu farklı yaş gruplarından seçilerek kişilik gelişiminin tamamlanması ve deneyimlerin ahlaki olgunluk üzerindeki etkilerine bakmak daha sağlıklı bilgi verebilir.

Ahlaki olgunluğu etkileyecek kişilik özellikleri dışındaki diğer etkenlerin ayrıntılı olarak ele alındığı bir araştırma ahlaki olgunluğun geliştirilmesi için daha çok üstünde durulması gereken etmenler için yordayıcı olabilir.

Ahlaki olgunluğun gelişmesi bireysel ve toplumsal ruh sağlığı açısından önemlidir. Daha ayrıntılı ve farklı gruplarda yapılacak çalışmalar anne ve babalara çocuk yetiştirme eğitimleri için destek olabileceği gibi, ruh sağlığı alanında çalışanlar için de gençlerin ruh sağlığını destekleme çalışmalarında yol gösterici olabilir.

KAYNAKÇA

- Adams-Webber, J. (1998). Differentiation and sociality in terms of elicited and provided constructs. *Psychological Science*, 9, 499-501.
- Adler, A. (1927). *The Practice and Theory of Individual Psychology*. Harcourt. New York.
- Adler, A. (1984). *Güç çocuğun eğitimi*. (N. Öno, Çev) İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Allport, G. (1929). "The Composition of Political Attitudes". *The American Journal of Sociology*. 35(2), 220-238.
- Bakioğlu, F. (2013). *Kültürlerarası Tolerans ile Ahlaki Olgunluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84 (2), 191-215.
- Barrick, M., Mount, K. (1991). Big Five Personality Dimensions and Job Performance. *Personal Psychology*. 44 (1), 1-26.
- Basım, H., Çetin F. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 24(63), 20-34.
- Baymur, F. (1994). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkilap Yayınevi.
- Bore, M., Mumra, D., Kerridge, L. and Powis, D. (2005). Selection of Medical Students According to Their Moral Orientation. *Medical Education*, 39(3), 266-275.
- Burger, J. (2006). *Kişilik* (1. Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyük Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Can, G. (2007) *Kişilik gelişimi. Eğitim psikolojisi. Gelişim, öğrenme, öğretim*. Binnur Yeşilyaprak (Ed). Pegem Yayıncılık: Ankara.
- Caprara, G., Cervone, D. (2000). *Personality*. Usa: Cambridge University Press.
- Cloninger, S. (2004). *Thorics of personality*. USA: Prentice Hall.

- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, Çev). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Costa, P. and McCrae, R. (1990). Personality Disorders and The Five-Factor Model of Personality. *Journal of Personality Disorders*, 4, 362-371.
- Çapan, A.S. (2005). *3-11 Yaş Çocuklarının Ahlak Gelişimlerinin Piaget'nin Ahlaki Gelişim Kuramına Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeribaş, E. (2007). *Yöneticilerin Kişilik Özelliklerinin İş Etiğine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çileli, M. (1981). *14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Deniz, M. (2011). *Karar Verme Stilleri ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(1), 97-113.
- Erden, M. , Akman, Y. (1997) *Eğitim psikolojisi. Gelişim, öğrenme, öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergin, H. ve Yıldız, A. (2010). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Eysenck, H., Wilson, G. (1975). *Kişiliğinizi tanıyın*. (E. Erduran, Çev).İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ferguson, N., Cairns (2002). The İmpact of Political Conflict on Moral Maturity: A Cross-National Perspective. *Journal of Adolescence*, 25, 441-451.
- Fischer, K. (1980). A Theory of Cognitive Development: The Control and Construction of Hierarchies of Skills. *Psychological Review*, 87(6), 477-531.
- Freud, S. (1961). The Ego and The İd. Hogarth Press, 19, 3-66.
- Freud, S. (1963). The Concept of Developmental Lines. *Psychoanalytic Study of the Child*, 18, 245-265.
- Freud, S. (1964). *An outline of psycho-analysis*. (J. Strachey, Çev). London: Hogarth Press.
- Freud, S. (1994). *Psikanalize yeni giriş dersleri*. (S. Budak, Çev). Ankara: Öteki Yayınları.

- Freud, S. (1997). *Psikanaliz üzerine*. (A. Öneş, Çev). İstanbul: Say Yayınları.
- Geçtan, E. (2000). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gilligan, C. (2003). Hearing The Difference: Theorizing Connection. *Anuario de Psicologia*, 34 (2), 155-161.
- Ginsburg, H. (1990). *Piaget's Theory of Intellectual Development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Habermas, J. (1990). *Moral consciousness and communicative action*. Cambridge: MIT Press.
- İnanç, Y. , Yerlikaya, E. (2008). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Judge, T., Heller, D. and Mount, M. (2002). Five-Factor Model Of Personality And Job Satisfaction: A Meta-Analysis. *Journal Of Applied Psychology*, 87(3), 530.
- Jung, G. (2011). *Jung kilit fikirler*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Optimist.
- Kabaday, A. ve Aladağ, K. (2010). Farklı İlköğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Ahlaki Gelişimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1),879-898.
- Kakçı, K. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyi ile Duygu Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: 3A Araştırma.
- Kelly, G. (1938). A Method of Diagnosing Personality In The Psychological Clinic. *Psychological Record*, 2, 95-111.
- Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence. The cognitive-developmental approach to socialization.(Ed.Goslin, D.) *Handbook of Socialization Theory and Research*. Chicago: Rand McNally.
- Kohlberg, L., Hersh, R. (1977). Moral Development: A Review of the Theory. *Theory Into Practice*, 16 (2), 53-59.
- Köknel, Ö. (1989). *Genel ve klinik psikiyatri*. İstanbul: Nobel Kitapevi.
- Kuyel, N., Glover, R. (2010). Moral Reasoning and Moral Orientation of U.S. and Turkish University Students. *Psychological reports*, 107 (2), 463-479.

- Lickona, T. (1991). *Educating for character: how our schools can teach respect and responsibility*. (p.51). New York: Bantam Books.
- Maslow, A. (1954). *Motivation and personality*. London: Harper-Low Publishers.
- McCrae, R. , Allik, J. (2002). *The five-factor model of personality across cultures*.(1st Edition) NewYork: Plenum Publishers.
- McCrae, R., Costa, P.(1997). Personality Trait Structure As A Human. *Universal. American Psychologist*, 52(5), 509
- McCrae, R., Costa, P. (1987). Validation of the Five-Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (1),81-90.
- Miller, J. (2006). Insights Into Moral Development From Cultural Psychology. (Ed.Killen, M., Smetana, J.) *Handbook of Moral Development*. London: Lawrence Erlbaum Associates, s. 375-398.
- Mills, J. (2007). Some Observations on Skinner's Moral Theory. *Journal of The Theory of Social Behaviour*, 12(2), 141-160.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, s.11.
- Onur, B. (2011). *Gelişim psikolojisi: yetişkinlik yaşlılık ölüm*. (s. 36-54). Ankara: İmge Kitapevi
- Öner, N. (1994). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özbay, Y. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. (s.54-56). İstanbul: Empati.
- Özdemir, O., Özdemir, P., Kadak, M. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. *Current Approaches in Psychiatry*, 4(4).
- Özer, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Duygusal Zekâ ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özgül, H. (1976). *Psikoloji dünyasının üç büyükleri*. İstanbul: Arat Yayınevi.
- Öztürk, O., Uluşahin, A. (2011). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara. Nobel.

- Piaget, J. (1950). *Psychology of intelligence*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Piaget, J. (1973). *The child and reality: Problems of genetic psychology*. Oxford, England: Grossman.
- Rogers, C. (1961). *On becoming a person*. USA: Houghton Mifflin Company.
- Salgado, J. (2002). The Big Five Personality Dimensions and Counterproductive Behaviors. *International Journal of Selection and Assessment*. 10(1),117-125.
- Sencer, M. (2011). *Psikanaliz üzerine*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Seydooğulları, Ü. (2008). *Demokratik ve Otoriter Anne ve Baba Tutumlarının Lisede Öğrenim Gören Öğrencilerin Ahlaki Yargı Yeteneğine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Schaffer, H. (1997). *Social development*. UK, Oxford: Blackwell Publishing.
- Skinner, B. (1974). *About behaviorism*. Newyork: Knopf.
- Somer, O. (1998). Türkçede Kişilik Özelliği Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş Faktör Modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*. 13 (42).
- Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2011). Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri. Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*,17(49), 21-33.
- Şengün, M., Kaya, M. (2007). Ahlaki Olgunluk Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 51-64.
- Şengün, M. (2008). *Lise Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
- Thoma, S. (2006). Research On The Defining Issues Test. (p. 28) (Ed. Killen, M., Smetana, J.) *Handbook of moral development*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Wadsworth, B. (2015). *Piaget'in duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı* (Z. Selçuk, Çev.) İstanbul: Pegem.
- Walker, L. (1984). Sex Differences in The Development of Moral Reasoning: A Critical Review. *Child Development*, 55(3), 677-691.

Wright, D., Croxen, M. (1989). Ahlak Yargısının Gelişimi (Çev. Öngen, D.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 289-310.

Watson, J. , Rayner, R. (1920). Conditioned Emotional Reactions. *Journal of Experimental Psychology*, 3, 1-14.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu anket, bilimsel bir araştırmaya veri toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Cevaplarınız, sadece bu bilimsel araştırma için kullanılacak, başka bir kişi yada kurumun bilgisine kesinlikle açık tutulmayacaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi, vereceğiniz samimi ve güvenilir cevaplara bağlıdır. Bu nedenle, lütfen anket sorularını dikkatli okuyarak, sizin durumunuza en uygun olan seçeneğin yanındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. Lütfen her soruyu cevaplandırınız. Katılımınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, başarılar dilerim.

Psk.Burcu Bilgin

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Klinik Psikoloji YL Öğrencisi

- 1-Cinsiyetiniz Kadın () Erkek ()
- 2- Yaşınız :
- 3-Kaç Kardeşiniz? : Tek Çocuk () 2 () 3 () 4 () 5 ve üzeri ()
- 4-Kaçıncı Çocuksunuz? : 1. () 2. () 3. () 4. () 5. ve üzeri ()
- 5-Okuduğunuz Fakülte: :
- 6-Sınıfınız : 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ()
- 7-Barınma Yeriniz : Aile yanı () Özel ev () Yurt ()
- 8-En uzun süre yaşadığınız yerleşim yeri : Köy () Kasaba-İlçe () Şehir () Büyükşehir ()
- 9-Ailenizin Aylık Geliri : 500 TL ve altı () 501-1000TL ()
1001-1500TL () 1501TL-2000TL ()
2001 TL ve üstü ()
- 10-Anninizin Eğitim Durumu : Okur yazar değil () Okuryazar () İlkokul ()
Ortaokul () Lise () Üniversite ()
- Lisansüstü()
- 11-Babanızın Eğitim Durumu : Okur yazar değil () Okuryazar () İlkokul ()

Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Lisansüstü()

12-Annemin Size Karşı Tutumu : Otoriter () Demokratik () Aşırı Koruyucu () İlgisiz ()

13-Babanızın Size Karşı Tutumu : Otoriter () Demokratik () Aşırı Koruyucu () İlgisiz ()

Ek 2. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Aşağıda sizi kısmen tanımlayan yada tanımlamayan bir takım özellikler sunulmaktadır. Lütfen aşağıda verilen özelliklerin sizi ne oranda yansıttığını yada yansıtmadığını belirtmek için en uygun dereceyi işaretleyiniz.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği Maddeleri	1-Hiç Katılmıyorum	2-Biraz Katılıyorum	3-Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum	4-Biraz Katılıyorum	5-Tamamen Katılıyorum
1.Konuşkan					
2-Başkalarında hata arayan.					
3-İşini tam yapan.					
4-Bunalımlı, melankolik.					
5-Orjinal, yeni görüşler ortaya koyan					
6-Ketum/vakur(sır saklayan/ağırbaşlı)					
7-Yardıms sever ve çıkarıcı olmayan					
8-Biraz umursamaz					
9-Rahat, stresle baş edebilen					
10-Çok değişik konuları merak eden					
11-Enerji dolu					
12-Başkalarıyla sürekli didişen					
13-Güvenilir bir çalışan					
14-Gergin olabilen					
15-Maharetli derin düşünen					

16-Heyecan yaratabilen					
17-Affedici bir yapıya sahip					
18-Dağınık olma eğiliminde					
19-Çok endişelenen					
20-Hayal gücü yüksek					
21-Sessiz bir yapıda					
22-Genellikle başkalarına güvenen					
23-Tembel olma eğiliminde olan					
24-Duygusal olarak dengeli, kolayca keyfi kaçmayan					
25-Keşfeden, icat eden					
26-Atılgan bir kişiliğe sahip					
27-Soğuk ve mesafeli olabilen					
28-Görevi tamamlanıncaya kadar sebat edebilen					
29-Dakikası dakikasına uymayan					
30-Sanata ve estetik değerlere önem veren					
31-Bazen utangaç, çekingen olan					
32-Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan					
33-İşleri verimli yapan					
34-Gergin ortamlarda sakin kalabilen					
35-Rutin işleri yapmayı					

tercih eden					
36-Sosyal, girişken					
37-Bazen başkalarına kaba davranabilen					
38-Planlar yapan ve bunları takip eden					
39-Kolayca sinirlenen					
40-Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen					
41-Sanata ilgisi çok az olan					
42-Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven					
43-Kolaylıkla dikkati dağılan					
44-Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili olan					

Ek 3. Ahlaki Olgunluk Ölçeği

No:	Ahlaki Olgunluk Ölçeğinin Maddeleri	Hayır/ Hiçbirzaman	Çok Nadir	Arasıra	Çoğu Zaman	Evet Herzaman
1	İnsanları severim .					
2	Kötü davrandığımda vicdanım rahatsız olur.					
3	Çevremdeki insanlar bana güvenirlere.					
4	Bana yapılan kötülüğün intikamını alırım.					
5	Yardıma muhtaç insanlara yardım ederim.					
6	Başkalarının mutlu olması için çaba gösteririm.					
7	Başkalarıyla sık sık kavga ederim.					
8	Başkalarının bana yaptığı iyilikleri önemserim.					
9	Hatalı davrandığım zaman özür dilerim.					
10	Başkalarının haklarına saygı gösteririm.					
11	Eşyalarımı başkalarıyla paylaşıyorum.					
12	Küçüklere sevgimi göstermekten çekinmem.					
13	Sabırlı bir kişiyim.					
14	Beni eleştirenlere karşı hoşgörülü davranırım.					
15	Çevremdekilerle alay ederim.					
16	Başkalarının saflığını, kendi çıkarlarım için kullanırım.					
17	Çıkarlarımı korumak için doğru olmayan yollarıda denerim.					
18	Kötü davranışlarımı kontrol altında tutarım.					
19	Bana karşı saygısızlık yapanlara aynı şekilde davranırım.					
20	Duygularımı kontrol altında tutabilirim.					
21	Başkalarının hislerine duyarlıyım.					
22	Tanıdığım birinin acı çektiğini duyduğumda ben de üzülürüm.					
23	Çevreyi temiz tutarım.					
24	Başkalarının inançlarına saygı gösteririm.					
25	Doğaya zarar vermem.					
26	İnsanların gizli konuşmalarını merak eder, kulak kabartırım.					
27	Söz verdiğimde sözümde dururum.					

28	Borçlarımı zamanında öderim.					
29	İnsanları incitmekten çekinirim.					
30	Kendi çıkarlarımı ön plandatırım.					
31	Büyüklerle saygılı davranırım.					
32	Doğruluk ve adaletten asla taviz vermem, adil bir kişiyim.					
33	Kibir ve gururdan sakınırım.					
34	Cahil insanları aşağılarım.					
35	Alçak gönüllü birisiyim.					
36	Başkalarıyla olan problemlerime uzlaşma ve barış çerçevesinde çözüm ararım.					
37	Çevremdeki iyi insanları kendime örnek alırım.					
38	İsraftan kaçınırım.					
39	Sorumluluklarımı yerine getirmeye dikkat ederim.					
40	İnandığım değerleri yaşamaya çalışırım.					
41	Anne-babama karşı gelirim.					
42	Kendimi başkalarının yerine koyarak onları anlamaya çalışırım.					
43	Büyüklerimin öğütlerini uygulamaya çalışırım.					
44	Kalp kırmamaya dikkat ederim.					
45	Kötülük yapanlara engel olmaya çalışırım.					
46	Küskünleri barıştırmaya çalışırım.					
47	Zayıf ve güçsüzlere merhamet ederim.					
48	Aşırı arzu ve isteklerine engel olmaya çalışırım.					
49	Davranışlarımda tutarlı ve dengeli olmaya çalışırım.					
50	Çevremdekilere anlayışlı ve hoşgörülü davranırım.					
51	Kimseye hakaret etmem.					
52	Davranışlarım hakkında düşünürüm ve yanlış davranışlarımı düzeltmeye çalışırım.					
53	İyice araştırmadan ve anlamadan karar vermem.					
54	Kesin ve doğru bilgilerle hareket ederim.					
55	Çevremdekilere ikramda bulunurum.					
56	Komşularıyla iyi geçinirim.					

57	İnsanların zayıflıklarından faydalanırım.					
58	Kendim için istediğim bir şeyi başkası içinde isterim.					
59	Çevremdekilere kötü adlar takarım.					
60	Şımarık birisiyim.					